

*Др Зоран Миладиновић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу*

*УДК: 347.56-656.26(4-672EU)(497.11)
DOI: 10.46793/XIXMajsko.019M*

ОБАВЕЗЕ ПРЕВОЗНИКА ПРЕМА ЛИЦИМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ КАО КОРИСНИКА УСЛУГА ПРЕВОЗА ПРЕМА ПРОПИСИМА ЕУ И ПРОПИСИМА СРБИЈЕ*

Резиме

У раду се разматрају обавезе превозника као пружаоца услуга превоза према лицима са инвалидитетом као путника у јавном превозу према прописима ЕУ и прописима Србије. Имајући у виду да су путници као корисници услуга превоза у свим гранама саобраћаја генерално слабија уговорна страна (нарочито када се као путници јављају лица са инвалидитетом) било је потребно императивним одредбама прописати јасне обавезе превозника али и других субјеката који пружају услуге које су у функцији коришћења услуга превоза у односу на лица са инвалидитетом и лица смањене покретљивости. Полазна основа за установљење одговарајућих обавеза за превознике према овој категорији корисника услуга је Конвенција УН о правима лица са инвалидитетом. На основу начелне одредбе из ове конвенције одговарајућим прописима ЕУ (Уредбама) обавезе превозника према лицима са инвалидитетом као путника у јавном превозу уређене су у свим гранама саобраћаја. На основу Конвенције УН о правима лица са инвалидитетом, одговарајућих уредби ЕУ и Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом Републике Србије, у Србији су прописима о превозу путника у појединим гранама саобраћаја прописане одговарајуће обавезе за превознике према лицима са инвалидитетом као корисника услуга превоза. Прописивањем одговарајућих обавеза превозника према лицима са инвалидитетом као корисника услуга превоза, лица са инвалидитетом као путници у јавном превозу коначно су добили одговарајућу заштиту, бар у нормативном смислу. Због разлике у појединим гранама саобраћаја и питање обавеза превозника према овој категорији путника, различито је уређено у појединим гранама саобраћаја, али је закључак да је ово

---

* Рад је написан у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2023. годину који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

питање најквалитетније уређено када је у питању авио-превоз, тако да може послужити као узор за даље уређење овог питања и у другим гранама саобраћаја у Србији, пре свега када је у питању друмски саобраћај, будући да га актуелни прописи скоро и не уређују.

Кључне речи: превоз, превозник, путник, лице са инвалидитетом.

1. Увод

Превоз лица са инвалидитетом представља специфичан вид превоза који захтева не само посебну опрему, већ и знање, односно оспособљеност особља које директно или индиректно пружа услуге превоза (возачи, кондуктери, лица која продају превозне исправе-карте, лица запослена у туристичким агенцијама и др.) То на првом месту подразумева схватање, односно свест о значају инвалидитета, односно проблем који инвалидитет представља за одређено лице, али и знање како помоћи овим лицима. С друге стране, лица са инвалидитетом као и сва друга лица имају потребу да користе услуге превоза у свим гранама саобраћаја. Оно што је проблем за ова лица јесте чињеница да имају одређене проблеме који су последица одређених здравствених проблема или других разлога (отежано кретање услед старости, одређених повреда и сл.) због којих услуге превоза могу да користе уз помоћ одговарајуће опреме или уз помоћ других лица.

Увиђајући проблеме са којима се сусрећу лица са инвалидитетом када користе услуге јавног превоза у свим гранама саобраћаја, а имајући у виду кровни документ о правима лица са инвалидитетом, тј. Конвенцију УН о правима лица са инвалидитетом (у даљем тексту Конвенција УН о правима ЛСИ)¹ у последњих неколико година усвојен је читав низ прописа којима се положај ових лица као путника у јавном превозу бар у нормативном смислу знатно побољшава. Као што је то случај и у другим областима, Европска унија (даље: ЕУ) као регионална организација и у овој области је имала веома значајну улогу у смислу да је одговарајућим прописима (Уредбама) уредила заштиту права лица са инвалидитетом као путника у јавном превозу у свим гранама саобраћаја, односно прописала одговарајуће обавезе не само за превознике у појединим гранама саобраћаја већ и за све субјекте који пружају услуге које су повезане са превозом (управе аеродрома, аутобуских и железничких станица, лучких оператери и др.). При томе, у неким гранама саобраћаја (авио-превозу) на пример, усвојена је посебна Уредба која се односи само на права лица са инвалидитетом и са смањеном покретљивошћу у авио-превозу (Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 1107/2006 од 5. јула. 2006. године о правима лица са инвалидитетом и лица са смањеном

---

¹ Сл. гласник РС - Међународни уговори, бр 42/2009.

покретљивошћу у авио-превозу (у даљем тексту Уредба ЕУ бр. 1107/2006)², док је у осталим гранама саобраћаја овим лицима као корисницима услуга превоза посвећен одговарајући простор у оквиру одговарајућих уредби које уређује обавезе превозника и других субјеката који пружају услуге у циљу извршења превоза у појединим гранама саобраћаја. Овим уредбама ЕУ су дефинисани случајеви поремећаја у превозу и предвиђене одговарајуће обавезе превозника према путницима, нарочито када се у тој улози налазе лица са инвалидитетом. Такође, овим уредбама, државама чланицама је остављена могућност да ове обавезе и додатно појачају, односно да путницима пруже и додатну заштиту својим националним прописима у унутрашњем превозу.³ У складу са обавезама из ратификоване Конвенције УН о правима ЛСИ али и са опредељењем Србије да постане чланица ЕУ, што подразумева и усклађивање националних прописа са прописима ЕУ, и у Србији су у свим гранама саобраћаја (осим у друмском)⁴ усвојени одговарајући прописи, односно извршене одговарајуће измене већ постојећих прописа који уређују превоз путника у смислу прописивања одговарајућих обавеза превозника и других субјеката који пружају услуге повезане са превозом према лицима са инвалидитетом као корисницима услуга јавног превоза.

У овом раду биће разматране обавезе превозника према лицима са инвалидитетом, односно права лица са инвалидитетом као корисника услуга јавног превоза, с посебним освртом на решења садржаних у прописима ЕУ и у прописима Републике Србије. Имајући у виду да прописи у појединим гранама саобраћаја за пружаоце услуга превоза користе термине „превозник“ и „превозилац“⁵, што су синоними, ми ћемо користити термин „превозник“ као доминантан термин у прописима. Такође, будући да сви прописи предвиђају исте обавезе превозника и за лица са инвалидитетом и за лица са отежаним кретањем, односно смањеном покретљивошћу, у даљем раду користићемо термин „лица са инвалидитетом“, осим у случају када се на одговарајућем месту цитира текст из одређеног прописа.

---

² Сл. лист ЕУ, бр. L 204/1 од 5. 7. 2006.

³ Јовановић, Н., *Појачана заштита путника од поремећаја у превозу у Европској унији*, Зборник радова: Усклађивање пословног права Србије са правом ЕУ, Београд, 2017, стр. 274-275.

⁴ Миладиновић, З., *Права путника као корисника услуга превоза у друмском саобраћају*, Зборник радова: XXI век-век услуга и Услужног права, књ. 13, Крагујевац, 2022, стр. 3-32.

⁵ Тако на пример, Закону о облигационим односима користи се термин превозилац у Закону о железници и Закону о уговорима о превозу у железничком саобраћају користи се термин „превозник“. У Закону о облигационим и основним својинско-правним односима у ваздушном саобраћају користи се термин „превозилац“. У Закону о трговачком бродарству користи се термин „возар“. У закону о превозу путника у друмском саобраћају користи се термин „превозник“ а у Закону о уговорима о превозу у друмском саобраћају користи се термин „превозилац“.

2. Појам лица са инвалидитетом

У појединим документима који се односе на лица са инвалидитетом али и у стручним радовима аутора који се баве проблематиком лицима са инвалидитетом појам инвалидитет, односно лице са инвалидитетом и лице са отежаним кретањем уз незнатне разлике углавном се дефинишу на исти начин. Тако, на пример, Међународна класификација оштећења и хендикепа коју је 1980 године, предложила Светска здравствена организација дефинише инвалидитет као „било какво ограничење или смањење (које произилази из оштећења) способности извођења неке активности на начин или унутар распона који се сматра нормалним за људско биће“.⁶

Конвенција УН о правима ЛСИ као кровни документ који прокламује забрану дискриминације и обавезу држава потписница ове конвенције да обезбеде адекватну заштиту и забрану дискриминације лица са инвалидитетом не даје дефиницију инвалидитета, али се у преамбули ове конвенције каже: „инвалидитет произилази из интеракције лица са оштећењем и баријера у понашању и окружењу којима се онемогућава њихово пуно и делотворно учешће у друштву равноправно са другима“.

Према чл. 1, ст. 1 Конвенције о професионалној рехабилитацији и запошљавању инвалида⁷ израз „инвалид“ значи лице чији су изгледи да обезбеди и задржи одговарајуће запослење, као и да напредује у њему, знатно смањени због прописно признате физичке или менталне мане“.

Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом Србије (даље: Закон о спречавању дискриминације ОСИ)⁸ у чл. 3, ст. 1 лица са инвалидитетом дефинише као „особе са урођеном или стеченом физичком, сензорном, интелектуалном или емоционалном онеспособљеношћу које услед друштвених или других препрека немају могућности или имају ограничене могућности да се укључе у активности друштва на истом нивоу са другима, без обзира на то да ли могу да остварују поменуте активности уз употребу техничких помагала или служби подршке“.

У стручној литератури се углавном преузимају термини појма лица са инвалидитетом и лица са отежаним кретањем из званичних докумената (Конвенције УН, Уредби ЕУ или националних закона), тако да се лицем са инвалидитетом сматра „свако лице које има дуготрајна телесна, ментална, интелектуална или слична оштећења која у деловању с различитим препрекама

---

⁶ Међународна класификација сметњи у развоју- Стручни приручник у издању World Health Organization (2013). How to use the ICF. A Practical Manual for using the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF), Exposure draft for comment, Geneva, 2013.

⁷ Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори, бр. 3/87.

⁸ Сл. гласник РС, бр. 32/2006 и 13/2016.

могу спречавати његово равноправно учешће у друштву“.⁹ Узроци који доводе до инвалидитета су различити. Обично су у питању стечена обољења, али и повреде или поремећаји настали током година. Последице инвалидитета могу бити урођене, мада су често последица природног процеса или одређених незгода као што су повреде и преломи које остављају последице на физичке способности одређеног лица. Чињеница је да „старењем настају анатомске промене а једна од њих је губитак еластичитета у крвним судовима и зглобовима, тако да је остеопороза верни пратилац трећег доба“.¹⁰ С обзиром да је у таквим ситуацијама смањена моћ регенерације, неретко долази до извесног степена инвалидитета, те је овим лицима потребна помоћ других лица.

Поред појма „лице са инвалидитетом“, у већини прописа који дефинишу појам инвалидитета, па и прописи који прописују одређене обавезе превозника према лицима са инвалидитетом као путника у јавном превозу говори се и о лицима са отежаним кретањем, односно покретљивошћу. Обавезе које се прописују за све пружаоце услуга превоза (превознике, управе аеродрома, аутобуских и железничких станица, лучких оператера, продавце карата, организаторе путовања, туристичке организације и сл.) које се односе на лица са инвалидитетом односе се и на лица са отежаним кретањем. Тако на пример у чл. 2, тач. 6 Уредбе ЕУ бр. 1107/2006 о правима лица са инвалидитетом и лица са смањеном покретљивошћу у авио-превозу стоји: „лице са инвалидитетом или лице са смањеном покретљивошћу означава свако лице чија је покретљивост смањена, због било које физичке неспособности (чучне или локомоторне, сталне или привремене), менталне неспособности или оштећења или другог узрока неспособности, или старости, а чије стање налаже одговарајућу пажњу и прилагођавање услуге његовим посебним потребама.“ Скоро идентичну дефиницију садржи и други прописи.¹¹

Очигледно је да у категорију лица са отежаним кретањем спадају на првом месту стара лица али и сва остала лица која се из различитих разлога отежано крећу а којима није утврђен инвалидитет у смислу здравствених прописа. Имајући у виду да и једна и друга категорија ових лица имају потребу да користити услуге јавног превоза и услуге субјеката који управљају саобраћајном инфраструктуром, прописи с правом изједначавају лица са инвалидитетом и лица са отежаним кретањем у погледу остваривања својих

---

⁹ Леутар, З., Хлупић, С., Владић, Ј., Чаљкушић, М., *Методe социјалног рада с особама с инвалидитетом*, Загреб, 2015, стр. 9.

¹⁰ Рачки, Ј., *Теорија професионалне рехабилитације особа с инвалидитетом*, Загреб, 1997, стр. 22-23.

¹¹ Види чл. 3, ст. 1 Уредбе ЕУ бр. 181/2011 Европског парламента и Већа од 16. фебруара 2011. о правима путника у друмском превозу; чл. 3, ст. 1 тач. 15 Уредбе ЕУ бр. 1371/2007. о правима и обавезама путника у железничком саобраћају; чл. 5 ст. 1, тач. 17 Закона о уговорима о превозу у железничком саобраћају Србије.

права као корисника услуга превоза, односно да се обавезе пружаоца услуга односе на обе ове категорије лица.

Не улазећи у даља теоријска и стручна тумачења појма инвалидитета и лица са инвалидитетом задржаћемо се на разлоге зашто је било неопходно да се овим лицима посвети одговарајућа (посебна) пажња у смислу усвајања одговарајућих прописа, односно уношење одговарајућих одредби у већ постојеће прописе како би ова лица у свим сферама друштвеног живота па и у коришћењу услуга јавног превоза била третирана са посебном пажњом, а све у циљу да на исти начин као и лица која немају статус инвалидних лица или лица са отежаним кретањем могу да користе услуге јавног превоза.

3. Потреба за посебним третманом лица са инвалидитетом као корисника услуга јавног превоза

Неспорно је да лица са инвалидитетом и лица са отежаним кретањем имају све оне потребе које имају и лица која немају ту особину-инвалидитет. Ова лица имају право на образовање, учешће у политичком и културном животу, право на приступ правди, право на кретање, што подразумева и коришћење услуга превоза и сл. Да би ова лица остваривала своја права мора им се омогућити и гарантовати приступачност свим оним институцијама, јавним местима и јавним површинама где се та права остварују, односно где се услуге пружају. У том смислу једна од одредби (чл. 9) Конвенције УН о правима ЛСИ изричито прописује обавезу држава чланица да у циљу омогућавања самосталног живота и пуног учешћа лица са инвалидитетом у свим сферама живота „предузму одговарајуће мере да особама са инвалидитетом обезбеде приступ, равноправно са другим лицима, физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама, укључујући информационе и комуникационе технологије и системе, као и другим погодностима и услугама које су отворене, односно које стоје на располагању јавности, како у урбаним тако и у руралним срединама. Мере које укључују идентификовање и уклањање препрека и баријера за приступ, треба између осталог да се односе и на: зграде, путеве, превозна средства и друге погодности у затвореном и на отвореном простору, укључујући школе, стамбене објекте, здравствене објекте и радна места, информације, комуникације и друге услуге, укључујући и електронске услуге и хитне службе.“ Дакле, за државе чланице УН које су ратификовале Конвенцију УН о правима ЛСИ то подразумева да предузму одговарајуће мере, односно да пропишу, промовишу и прате примену минималних стандарда и смерница за приступачност објектима и услугама које су отворене, односно које стоје на располагању лицима са инвалидитетом. То такође подразумева да сви субјекти који пружају услуге превоза или услуга које су повезане са превозом, треба да воде рачуна о свим аспектима приступачности њиховим услугама, што подразумева и да обезбеде обуку лица која непосредно раде на пружању услуга које користе лица са инвалидитетом. Исто тако, то подразумева да се у

зградама и другим објектима отвореним за јавност обезбеде ознаке на Брајевом писму и на начин да их лица са инвалидитетом могу разумети (чл. 9, ст. 2 Конвенције УН о правима ЛСИ). Када се ради о остваривању права на превоз лица са инвалидитетом, ако се изузме санитарски превоз који је уобичајен за превоз пацијената, углавном непокретних лица ради лечења или контроле у здравственим установама, сва остала лица са инвалидитетом која имају потребу за задовољење својих свакодневних потреба упућена су на коришћење услуга јавног превоза у свим врстама превоза (друмски, железнички, авио, поморски, речни). Имајући у виду да ова лица не могу на исти начин да користе услуге јавног превоза као лица која не спадају у категорију инвалидних лица, прилично давно је почело да се размишља о усвајању одговарајућих прописа о установљењу права за ова лица када користе услуге јавног превоза. Ово настојање углавном је било на нивоу декларативних прокламација без обавезујућих одредби у прописима којима би се овим лицима гарантовало остваривање прокламованих права. На неки начин ово питање је решено усвајањем Конвенције УН о правима ЛСИ која представља камен темељац за установљење права лица са инвалидитетом у свим сферама друштвеног живота укључујући и право ових лица као путника у јавном превозу.

Полазећи од начелне одредбе Конвенције УН о правила ЛСИ, у коришћењу услуга превоза, ЕУ је одговарајућим прописима саобраћајног права у свим гранама саобраћаја предвидела одговарајуће обавезе за превознике, односно установила посебна права путника у случају поремећаја у превозу¹² у склопу којих је посебан акценат стављен на обавезе према лицима са инвалидитетом.

4. Извори права о обавезама превозника према лица са инвалидитетом као корисника услуга превоза

Полазећи од кровног документа о заштити лица са инвалидитетом, тј. Конвенције УН о правима ЛСИ, у последњих неколико година на свим нивоима усвојен је читав низ прописа којима се положај ових лица као корисника услуга јавног превоза бар у нормативном смислу знатно побољшава. Као што је то случај и у другим областима, ЕУ као регионална организација и у овој области имала је значајну улогу у смислу да је одговарајућим прописима (уредбама) прописала одговарајуће обавезе за превознике, субјекте који пружају пратеће услуге које су у функцији извршења превоза и за субјекте који управљају саобраћајном инфраструктуром у свим гранама саобраћаја према лицима са инвалидитетом као путницима, односно корисницима њихових услуга. Поред обавеза које произилазе из Конвенције УН о правима лица са инвалидитетом, ЕУ је као основ за заштиту ових лица видела и у Уредби (ЕЗ) бр. 2006/2004 Европског парламента и Већа од 27. 10. 2004. године, о сарадњи

---

¹² Јовановић, Н., *нав. чланак*, стр. 274-275.

између националних тела одговорних за спровођење закона о заштити потрошача.¹³

Квалитет усвојених решења је у томе што је ово питање уређено одговарајућим уредбама ЕУ а не директивама. Уредбе ЕУ су прописи који се непосредно примењују на читавој територији ЕУ.¹⁴ При томе у неким граната саобраћаја (авио-превозу) на пример усвојена је посебна Уредба која се односи само на права лица са инвалидитетом и са смањеном покретљивошћу, док је у осталим граната саобраћаја овим лицима посвећен одговарајући простор у оквиру уредби које уређује посебна права путника због поремећаја у превозу. Овим уредбама су на јасан начин уређени случајеви поремећаја у превозу и основна (најмања) права путника, односно обавезе превозника у тим ситуацијама¹⁵, при чему се лицима са инвалидитетом у тим ситуацијама гарантују посебна права. Такође, у овим уредбама државама чланицама је остављена могућност да ову заштиту још појачају својим националним прописима, како у унутрашњим превозима на својим територијама (тзв. национални односно домаћи превози), тако и у превозима на територији целе Уније (тзв. европски превози).¹⁶

У складу са одредбама Конвенције УН о правима ЛСИ, ЕУ је усвојила више уредби којима се уређују обавезе превозника и свих других субјеката који пружају услуге повезане са превозом према лицима са инвалидитетом и лицима смањене покретљивости. У том смислу од значаја су следећи прописи ЕУ: Изјава ЕУ од 27. 10. 2010. године, о приступању Конвенцији УН о правима ЛСИ.¹⁷ Ставом 4 ове Изјаве предвиђено је, да се, с обзиром на надлежности Европске заједнице (данас ЕУ) Конвенција УН о правима ЛСИ примењују на државном подручју на којем се примењује Уговор о оснивању Европске заједнице, што значи на читавој територији држава чланица ЕУ. Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 1107/2006 од 5. јула. 2006. године о правима лица са инвалидитетом и лица са смањеном покретљивошћу у авио-превозу (даље: Уредба ЕУ бр. 1107/2006). Овом уредбом дефинисан је појам лица са инвалидитетом и лица са смањеном-отежаном покретљивошћу, прописана је забрана одбијања пријема на превоз лица са инвалидитетом и лица са смањеном покретљивошћу, обавезе авио-превозника, односно субјекта који управља аеродромом да обезбеди (обележи) простор за кретање лица са инвалидитетом, обавезе авио-превозника да лицима са инвалидитетом потребне информације обезбеди у форми прилагођеној овој категорији путника

¹³ Сл. лист ЕУ бр. L 364/1 од 27. 10. 2004.

¹⁴ Вукадиновић, Р., *Право Европске уније, четврто измењено и допуњено издање*, Крагујевац, 2006, стр. 132.

¹⁵ Рајковић, Д., Васиљевић, С. *Управљање квалитетом услуга у јавном превозу путника*, Техника, бр. 3/2020, стр. 403.

¹⁶ Јовановић, Н., *нав. чланак*, стр. 273.

¹⁷ Сл. лист ЕУ, бр. L 23/37 од 27.10. 2010.

и др.¹⁸ Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 261/2004 од 11.02. 2004. године, којом се утврђују заједничка правила у погледу накнаде штете и помоћи путницима у случају ускраћивања укрцавања или отказивања летова или великог кашњења летова и о укидању Уредбе ЕЗ бр. 295/91 (у даљем тексту Уредба ЕУ бр. 261/2004).¹⁹ Уредба ЕУ бр. 261/2004 је значајна у делу који се односи на обавезе авио-превозника у односу на лица са инвалидитетом у пружању неопходне помоћи у случају кашњења са поласком или отказивањем поласка лета (чл 9, ст. 3 Уредбе бр. 261/2004). Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 889/2002 од 13. 5. 2002. године о изменама Уредбе Савета 2027/97 о одговорности ваздушног превозника у случају незгода (у даљем тексту Уредба ЕУ бр. 889/2002).²⁰ У циљу примене наведених уредби Европска Комисија је 2016. године донела Упутство - Смернице за тумачење ових Уредби (у даљем тексту Смернице за тумачење Уредби ЕУ бр. 261/2004 и 889/2002).²¹

Уредба (ЕЗ) бр. 1071/2009 Европског парламента и Савета од 21. Октобра 2009. године, о успостављању заједничких правила која се односе на услове за обављање делатности друмског превозника и стављање ван снаге Директиве бр. 96/26 (ЕЗ)²²

Уредба (ЕУ) бр. 181/2011 Европског парламента и Већа од 16. фебруара 2011. о правима путника у друмском превозу и измени Уредбе (ЕЗ) бр. 2006/2004 (у даљем тексту Уредба ЕУ бр. 181/2011).²³ Овом уредбом се за друмске превознике и за све субјекте који пружају услуге које су у функцији превоза путника у друмском саобраћају прописују одређене обавезе према путницима које нису садржане у Конвенцији о међународном превозу путника и пртљага (даље: *CVR* конвенција).²⁴ Ради се о новим правима путника у области аутобуског превоза у ЕУ и о посебним обавезама превозника према лицима са инвалидитетом у случају поремећаја у превозу.²⁵ Овом Уредбом

---

¹⁸ Миладиновић, З., *Права путника из уговора о превозу у ваздушном саобраћају према прописима Европске уније и прописима Србије - усклађеност прописа*, Зборник радова: Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књ. 10, Крагујевац, 2022, стр. 651-676.

¹⁹ Сл. лист ЕУ, бр. L 46, од 17. 02. 2004.

²⁰ Сл. лист ЕУ, бр. L 140, од 30. 5. 2002.

²¹ Смернице за тумачење Уредбе (ЕЗ) бр. 261/2004 Европског парламента и Већа о утврђивању општих правила одштете и помоћи путницима у случају ускраћеног укрцаја и отказивања или дужег кашњења лета и Уредбе Већа (ЕЗ) бр. 2027/97 о одговорности ваздушног превозника у случају несрећа којом је измењена Уредбом (ЕЗ) бр. 889/2002, Сл. лист ЕУ, бр., L 214/04, од 15.06. 2016. године.

²² Сл. лист ЕУ, бр. L 300 од 14. 11. 2009.

²³ Сл. лист ЕУ, бр. L 55 од 28. 02. 2011.

²⁴ Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори, бр. 11/58.

²⁵ Дамњановић, К., *Нова права путника у области аутобуског превоза у Европској унији*, Правни записи, бр. 2/2011, стр. 413-447.

обавезама друмског превозника према лицима са инвалидитетом и лицима смањене покретљивости посвећено је Поглавље III (чл. 9-18).²⁶ Уредба о правима и обавезама путника у железничком саобраћају бр. 1371/2007 (даље: Уредба ЕУ бр. 1371/2007).²⁷ Овом Уредбом обавезама железничког превозника према лицима са инвалидитетом и лицима са смањеном покретљивошћу као путника у железничком превозу посвећено је посебно поглавље (Поглавље V Лица са посебним потребама и са смањеном покретљивошћу (чл. 19-25)).²⁸ Одредбама ове Уредбе за железничког превозника прописује се обавеза пријема на превоз лица са инвалидитетом, односно забрана ускраћивања превоза ових лица, обавеза пружања помоћи како при уласку у воз тако и за време вожње, обавеза пружања потребних информација у форми прилагођеној особама са инвалидитетом, као и обавеза на обештећење у пуном износу (без ограничења) у случају губитка или оштећења опреме коју ова лица користе у току превоза. У суштини ради се о установљењу једне нове листе права путника у железничком превозу у праву ЕУ.²⁹ Све обавезе које се односе на железничког превозника, односно се и на субјекте који управљају железничком инфраструктуром у делу који се односи на њихове услуге.

Уредба ЕУ бр. 1177/2010 о правима путника кад путују морем и унутрашњим пловним путевима (даље: Уредба ЕУ бр. 1177/2010)³⁰ и Уредба бр. 392/2009 о одговорности морских превозника путника у случају несрећа (даље: Уредба ЕУ бр. 392/2009).³¹ Уредбом ЕУ бр. 1177/2010, односно њеним одредбама чл. 7-16 прописане су обавезе субјеката који пружају услуге превоза у поморском превозу и превозу унутрашњим пловним путевима (превозници, продавци карата, путничке агенције, организатори путовања) у односу на лица са инвалидитетом и лица са смањеном покретљивошћу у ситуацијама када користе или желе да користе услуге поморског и превоза унутрашњим пловним путевима, али и на лучке оператере који пружају услуге у циљу коришћења поморског превоза.

У погледу обавеза превозника, односно заштите права лица са инвалидитетом као путника у јавном превозу од значаја су још три документа ЕУ и то: Директива 2009/103 (ЕЗ) Европског парламента и Савета од 16. 09. 2009. године, у односу на осигурање од грађанско-правне одговорности у погледу употребе моторних возила и извршење обавеза осигурања од такве одговорности (кодификована верзија)-текст означен као *EGP* (даље: Директива

---

²⁶ Радионов-Радовановић, Н., *Заштита права путника у цестовном пријезову и улога осигурања*, Зборник радова Правног факултета у Загребу, бр. 1-2/2008, стр. 376-379.

²⁷ Сл. лист ЕУ, бр. L 315, 3. 12. 2007.

²⁸ Ђурђевић, Д., *Правно регулисање железничког превоза путника у ЕУ*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2009, стр. 72.

²⁹ Дамњановић, К., *Нова права путника у комунитарном железничком праву*, Правни записи, бр. 1/2011, стр. 113-129.

³⁰ Сл. лист ЕУ, бр. L 334, 17. 12. 2010.

³¹ Сл. лист ЕУ, бр. L 131, 28. 5. 2009.

ЕУ 2009/103).³² Овом Директивом предвиђена је обавеза за јавне превознике не само да путнике осигурају од последица несрећног случаја, већ су прописане и минималне осигуране суме на које се осигурање мора закључити. Са аспекта заштите права лица са инвалидитетом као путника у јавном превозу, значај ове директиве је у томе што се у случају смрти или телесне повреде путника не прави никаква разлика у погледу висине накнаде суме осигурања у односу на лица са инвалидитетом и лица која немају тај статус.³³

Директива ЕУ бр. 2004/113 (ЕЗ) од 13.12. 2004. године, о спровођењу начела једнаког поступања према мушкарцима и женама у приступу набавка робе и пружања услуга (даље: Директива ЕУ бр. 2004/113).³⁴ и Директива ЕУ бр. 2000/43 о спровођењу начела једнаког поступања према особама без обзира на њихово расно или етничко порекло (даље: Директива ЕУ бр. 2000/43).³⁵ У овим документима одговарајући простор посвећен је лицима са инвалидитетом и лицима са отежаним кретањем.

Такође, у време појаве вируса COVID 19 почетком 2020. године, ЕУ је донела Упутство - Смернице за тумачење Уредби ЕУ бр. 261/2004 и 889/2002 о правима путника у контексту развоја ситуације с Covid-ом 19 (у даљем тексту Смернице за тумачење Уредби о путничким правима за време Covid-а19)³⁶ и Препоруку ЕУ 2020/912 од 30. јула 2020. године, о привременом ограничењу необавезних путовања у ЕУ и могућем укидању таквог ограничења³⁷. Суштина усвајања ових аката у ЕУ у време COVID 19 имала је за циљ отклањање негативних последица на путнички саобраћај у свим врстама превоза.³⁸

У складу са обавезама из ратификоване Конвенције УН о правима ЛСИ али и са обавезом Србије да своје прописе усклади са прописима ЕУ, у циљу приступања ЕУ, у Србији су усвојени одговарајући прописи о заштити лица са инвалидитетом, односно у већ постојећим прописима који уређују права путника у појединим гранама саобраћаја посебан простор посвећен је обавезама превозника према лицима са инвалидитетом као корисника услуга превоза. Може се рећи да је у том смислу у Србији поред Конвенције УН о

---

³² Сл. лист ЕУ, бр. L 263/11 од 16.09. 2009.

³³ Миладиновић, З., *Обавезно осигурање путника у јавном превозу од последица несрећног случаја*, Зборник радова: Садашњост и будућност иуслужног права, 2022, стр. 271.

³⁴ Сл. лист ЕУ, бр. L 373/37 од 13.12. 2004.

³⁵ Сл. лист ЕУ, бр. L 180/22 од 29. јула 2000.

³⁶ Сл. лист ЕУ, бр. L 89/1, од 18. 03. 2021. У образложењу за доношење ових Смерница истиче се да „што се ваздушног превоза тиче показало се да се одредбе Уредбе тумаче на разне начине због „сивих зона“ и недостатака у важећем тексту, те да се спровођење у државама чланицама разликује. Осим тога, њоме се показало да путницима није једноставно позивати се на своја појединачна права“.

³⁷ Сл. лист ЕУ, бр. L 208/1 од 01. 07. 2020.

³⁸ Јанковић, С., *Правне последице поремећаја у путничком авио- саобраћају насталих услед COVID-19*, Право и привреда, бр. 4/2021, стр. 524. Миладиновић, З., *Права путника као корисника услуга ...*, стр. 13-14.

правима ЛСИ, наведених уредби ЕУ, Закон о спречавању дискриминације ОСИ био основа у смислу законске обавезе за прописивање одговарајућих обавеза за превознике и субјекте који пружају услуге које су у функцији превоза према лицима са инвалидитетом као путника у јавном превозу, што је и разумљиво будући да је одредбом чл. 27 Закона о спречавању дискриминације ОСИ, прописано да се посебном дискриминацијом лица са инвалидитетом сматрају радње које се односе на превоз (подвукао З. М) ових лица и да је забрањено вршити дискриминацију ових лица у свим гранама саобраћаја. При томе, ст. 2 чл. 27 овог закона, ова начелна одредба је и конкретизована у смислу да је прописано да се дискриминацијом лица са инвалидитетом у јавном превозу сматра: „1. Одбијање да се превезе путник са инвалидитетом; 2 одбијање посаде превозног средства да пружи физичку помоћ путнику са инвалидитетом ако без такве помоћи путник са инвалидитетом не може да користи услугу превоза и ако се пружањем помоћи не угрожава безбедност саобраћаја; 3. утврђивање неповољнијих услова превоза за путнике са инвалидитетом, нарочито услова плаћања, осим у мери у којој су ти услови оправдани техничким захтевима или неопходним повећаним трошковима превоза путника са инвалидитетом“.

Када је реч о обавезама превозника према лицима са инвалидитетом, односно правима лица са инвалидитетом у јавном превозу, први пропис којим су права ових лица у Србију била непосредно уређена био је Правилник о правима лица са инвалидитетом и лица са смањеном покретљивошћу у авио-превозу.³⁹ Овим Правилником Србија је у потпуности преузела Уредбу ЕУ бр. 1107/2006 о правима лица са инвалидитетом и лица са смањеном покретљивошћу у авио-превозу, чиме су права лица са инвалидитета као корисника услуга авио-превоза у Србији у потпуности изједначена са правима лица из држава које су чланице ЕУ.⁴⁰ Обавезе авио-превозника према лицима са инвалидитетом као корисника услуга јавног превоза предвиђена овим Правилником касније су интегрисане у Закон о облигационим и основама својинско-правних односа у ваздушном саобраћају (даље: ЗОВАЗ).⁴¹ односно његовим изменама из 2015. године, чиме су обавезе авио-превозника, односно права ових лица и законски уређена.

Када је у питању копнени превоз путника у Србији, исти је начелно уређен одредбама Закона о облигационим односима (даље: ЗОО),⁴² али и посебним законима у железничком и друмском саобраћају, који имају карактер *lex specialis* у односу на ЗОО. ЗОО не садржи одредбе о посебним обавезама

---

³⁹ Сл. гласник РС, бр. 2/2011.

⁴⁰ Радовић, З., *Закон о облигационим односима и основама својинско-правних односа у ваздушном саобраћају*, Токови осигурања, бр. 4/2012, стр. 51-53.

⁴¹ Сл. гласник РС, бр. 87/2011 и 66/2015.

⁴² Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, са изменама у бр. 38/85, 46/85, 57/89; Сл. лист СРЈ, бр. 31/9, 22/99, 23/99, 35/99, 44/99 и Сл. гласник РС бр. 18/2020.

превозника према лицима са инвалидитетом, односно о посебним правима лица са инвалидитетом као путника, што се може тумачити да је то с једне стране разумљиво, будући да је у питању општи-кровни закон, а да су поједине врсте превоза (због своје специфичности) уређене посебним законима и с друге стране, лицима са инвалидитетом, генерално до недавно није се посвећивала посебна пажња.

Превоз путника у железничком саобраћају уређен је Законом о уговорима о превозу у железничком саобраћају из 1995. године (даље: ЗОУОПУЖС), односно Законом о изменама и допунама ЗОУОПУЖС из 2015, и Законом о изменама и допунама ЗОУОПУЖС из 2021.⁴³ Са аспекта посебних обавеза железничког превозника и других субјеката који пружају услуге превоза у железничком превозу према лицима са инвалидитетом као путника, измене ЗОУОПУЖС из 2021. године, су од посебног значаја јер су тек наведеним изменама одредбе ЗОУОПУЖС у погледу посебних права путника у случају поремећаја у превозу скоро у потпуности усаглашене са решењима из Уредбе ЕУ бр. 1371/2007. Права лица са инвалидитетом као путника у железничком превозу регулисана су и Законом о железници из 2018 (даље: ЗОЖ)⁴⁴ и то одредбом чл. 95, ст. 1 која се односи на обавезу железничког превозника да пружи одговарајуће информације о условима за коришћење услуга превоза лица са инвалидитетом, одредом чл. 99 која прописује забрану дискриминације лица са инвалидитетом на приступ железничком превозу и обавезу железничког превозника на продају возне карте лицима са инвалидитетом без додатних трошкова као и одредба чл. 100 која прописује обавезу железничког превозника, организатора путовања или продавца карата да по захтеву, особама са инвалидитетом пружају информације о приступачности железничких услуга и о условима приступа возним средствима у форми прилагођеној лицима са инвалидитетом.

Што се тиче превоза путника у друмском саобраћају, па и правног регулисања обавеза друмског превозника према лицима са инвалидитетом као путника у овој врсти превоза, ситуација је најнеповољнија, јер се обавезе друмског превозника, према лицима са инвалидитетом као путника у овој врсти превоза скоро и не помињу иако је превоз путника у друмском саобраћају и даље веома заступљен.⁴⁵ Поред начелних одредби ЗОО овај вид превоза уређен је са још два посебна закона и то: Законом о превозу путника у друмском саобраћају (даље: ЗОППУДС).⁴⁶ и Законом о уговорима о превозу у друмском саобраћају (даље: ЗОУОПУДС).⁴⁷

---

⁴³ Сл. лист СРЈ, бр. 26/95 и Сл. гласник РС бр. 38/15 и бр. 49/2021.

⁴⁴ Сл. гласник РС, бр. 41/2018.

⁴⁵ Божовић, М., *Јавни градски транспорт путника*, Крагујевац, 2018, стр. 45.

⁴⁶ Сл. гласник РС, бр. 68/2015, 41/2018, 83/2018, 31/2019 и 9/2020.

⁴⁷ Сл. лист СРЈ, 26/95 и Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003.

ЗОУОПУДС, је усвојен још 1995. године, и измењен је 2003. Овим законом одредбама чл. 5-32 уређени су правни односи из уговора о превозу путника и његовог пртљага али нема ни једне одредбе о обавезама друмског превозника према лицима са инвалидитетом као путника у друмском превозу. С друге стране, ЗОППУДС је новијег датума и по природи материје коју уређује требало би да садржи одредбе како о посебним обавезама друмског превозника у случају поремећаја у превозу тако и посебне одредбе о његовим обавезама према лица са инвалидитетом као путника у друмском превозу. Међутим ни овај закон не садржи одредбе у том смислу. Иако критике заслужује ЗОУОПУДС још веће критике у погледу неадекватног третмана лица са инвалидитетом као путника заслужује ЗОППУДС и то из следећих разлога: Прво у путању је закон који је новијег датума. Прва верзија овог закона усвојена је 2015 а незнатне измене извршене су 2018 године, и 2019. године. То значи да се третман лица са инвалидитетом као путника у друмском превозу могао уредити на адекватан начин, односно по узору да решење овог питања у другим гранама саобраћаја. Друго, одредбама овог закона, поред осталог прописани су услови за добијање лиценце за обављање делатности превоза путника у друмском саобраћају (чл. 15-20 ЗОППУДС), што значи да су се у овим условима могли наћи и услови у погледу приступачности превозу лица са инвалидитетом. Поред тога, одредбама овог закона (чл. 38-57) прописани су услови за пружање станичних услуга, односно услови за добијање лиценце за обављање послова станичних услуга. И у овом делу закона ни једне речи нема о обавезама пружаоца станичних услуга према лицима са инвалидитетом као путника, односно корисника станичних услуга. Све ово говори да одредбе овог закона нису усклађене не само са решењима из Уредбе ЕУ бр. 181/2011⁴⁸ већ ни са Конвенцијом УН о правима ЛСИ и Законом о забрани дискриминације ОСИ.

За превоз лица у воденом саобраћају (морском и речном) па и за обавезе превозника према лицима са инвалидитетом у овој грани саобраћаја у Србији је од значаја, Закона о трговачком бродарству из 2015. године (даље: ЗОТБ)⁴⁹. Одредбама чл. 415-423 ЗОТБ у складу са Уредбом ЕУ бр. 1177/2010 дат је појам лица са инвалидитетом и лица смањене покретљивости, обавезе возара, путничких агенција и организатора путовања да приме на превоз и издају карту лицима са инвалидитетом и лицима смањене покретљивости, односно забрану

---

⁴⁸ Примера ради у преамбули Уредбе ЕУ бр. 181/2011 стоји: „При одлучивању о конструкцији нових аутобусних станица, и као при већим реновирањем, управитељи аутобуских станица требају настојати поштовати потребе особа с инвалидитетом и особа смањене покретљивости у складу са захтевима за конструкцију, намењену свим корисницима. У сваком случају, управитељи аутобусних станица требају одредити контактне тачке на којима дотичне особе могу најавити свој долазак и потребу за помоћи. Исто тако, не доводећи у питање садашње или будуће законодавство о техничким захтевима за аутобусе, превозници би требали, ако је могуће, поштовати наведене потребе при одлучивању о опреми нових и ново обновљених возила“.

⁴⁹ Сл. гласник РС, бр. 96/2015 и 113/2017.

овим субјектима да лицима са инвалидитетом ускрате своје услуге само на основу чињенице да су у питању лица са инвалидитетом, као и изузетке од те забране, обавезу бродског превозника да лицима са инвалидитетом учине доступним потребна обавештења и то на начин и у форми коју ова лица могу користити, обавезу превозника да овим лицима пруже бесплатну помоћ у лукама и на бродовима, обавезу возара, лучког оператера, путничких агенција и организатора путовања на обезбеђење и обележавање одређеног места-простора за окупљање лица са инвалидитетом, обавезу возара и лучких оператера да њихово особље буде оспособљено за пружање помоћи лицима са инвалидитетом као и њихову обавезу да то особље повремено обнавља своје знање за помоћ лицима са инвалидитетом као и одговорност возара и лучких оператера за штету у случају губитка или оштећења опреме потребне за кретање или друге посебне опреме коју користе лица са инвалидитетом, ако је до незгоде која је проузроковала губитак дошло због радње или пропуста возара или лучког оператера. Из изложеног закључује се да су одредбе ЗОТБ у погледу обавеза бродског превозника и лучких оператера у великој мери усклађене са релевантним одредбама међународних прописа, Уредбе ЕУ бр. 1177/2010 и одредбама Закона о забрани дискриминације ОСИ Србије.

На све ове прописе надовезује се Закон о заштити потрошача (даље: ЗОЗП)⁵⁰ који у преамбули, али и у неколико одредби на директан или индиректан начин говори о обавезама пружаоца услуга (па и пружаоца услуга превоза) према корисницима услуга, тј. према путницима.⁵¹

5. Конкретне обавезе превозника, односно других субјеката који пружају услуге које су у функцији извршења превоза према лицима са инвалидитетом

Прописи који уређују заштиту права лица са инвалидитетом у погледу права на приступачност различитим услугама, па и услугама превоза с разлогом прописују обавезе према лицима са инвалидитетом не само за превознике већ и за све субјекте који пружају услуге које су претпоставка да би се превоз остварио. То је и разумљиво, јер да би неко лице (па и лице са инвалидитетом) остварило конкретан превоз потребно је да прибави одговарајућу превозну исправу-возну карту, да дође до превозног средства користећи простор са којег превозно средство полази (аеродром, железничка или аутобуска станица, лука и сл.), односно где превозно средство завршава превоз и сл.⁵² Ако се то има у виду онда је разумљиво да када се говори о обавезама превозника према лицима са инвалидитетом, то не треба схватити уско у смислу да су то обавезе које се односе искључиво на превозника. Шта

---

⁵⁰ Сл. гласник РС, бр. 88/2021.

⁵¹ Види чл. 5, ст. 1 тач. 23 и чл. 31 ЗОЗП.

⁵² Гладовић, Д., *Систем квалитета у друмском транспорту*, Нови Сад, 2012, стр. 122.

више, у већини случајева „превозници обављају „само“ једну радњу тј. превоз путника“.⁵³ Чини се да када су у питању лица са инвалидитетом и лица са отежаним кретањем, у погледу остваривања права на превоз много већу одговорност имају субјекти који управљају саобраћајном инфраструктуром него сами превозници. Очигледно је да су законодавци то имали у виду када су прописивали одговарајуће обавезе превозника према лицима са инвалидитетом и лицима са отежаном покретљивошћу, па су те обавезе прописале и за све оне субјекте чије услуге користе путници, односно лица са инвалидитетом као путници. То се јасно уочава из одредбе чл. 415, ст. 2 ЗОТБ према којој: „возари, путничке агенције и организатори путовања не могу да одбију да изврше резервацију, издају или на други начин обезбеде путну карту, као ни да укрцају лице на основу његовог инвалидитета или смањене покретљивости“. Слична одредбе садржи и други прописи, с тим да се у неким прописима и посебним одредбама наглашава који субјекат је одговоран за коју услугу.⁵⁴

Највећи део обавеза превозника и субјеката који управљају саобраћајном инфраструктуром је „посебно именован“ па ће у даљим редовима овога рада акценат бити стављен на те конкретне обавезе превозника и субјеката који управљају саобраћајном инфраструктуром, што не значи да су ови субјекти ослобођени да лицима са инвалидитетом и лицима са отежаном покретљивошћу пруже и ону помоћ која није у прописима посебно „именована“ као њихова обавеза ако је то потребно да ова лица остваре право на превоз или неку другу услугу која је у функцији превоза.

5.1. Обавеза пријема на превоз лица са инвалидитетом

Из лепезе обавеза превозника према лицима са инвалидитетом може се закључити да је обавеза пријема на превоз лица са инвалидитетом основна обавеза превозника, односно основно право лица из ове категорије. Све остале обавезе превозника али и других субјеката који пружају услуге непосредно повезане са превозом могу се сматрати као пратеће услуге које су у суштини претпоставка да би лица са инвалидитетом остварила право на превоз (да би дошла до превозног средства, да би ушла у превозно средство, боравила у њему, изашла из њега, кретала се од излаза из превозног средства до напуштања простора којим управљају субјекти који пружају услуге непосредно повезане са превозом и сл.). Такав закључак произилази из веома јасних одредби које се односе на обавезе превозника према лицима са инвалидитетом. Обавезу превозника (изричиту или прећутну) да приме на превоз лице са инвалидитетом, односно да не могу одбити да приме на превоз путника на

---

⁵³ Трбушић, Т., *Повећање квалитета јавног путничког пријезова*, Е.quality - часопис за квалитету, бр. 20/2005, стр. 17.

⁵⁴ То је на пример случај са прописима о превозу у авио-превозу где се за скоро сваку услугу прецизира ко је одговоран. Види одредбе чл. 14-50 ЗОВАЗ.

основу чињенице да је у питању лице са инвалидитетом или са смањеном покретљивошћу, поред начелних одредби о забрани дискриминације садржаних у Конвенцији УН о правима ЛСИ, садрже сви прописи ЕУ који уређују обавезе превозника према путницима, односно који прописују заштиту лица са инвалидитетом као и прописи Републике Србије који уређују ову материју, осим прописа о превозу путника у друмском саобраћају. Та обавеза је прописана углавном у форми императивне норме према којој превозник, његов заступник или организатор путовања не смеју, због инвалидитета или смањене покретљивости, одбити да приме на превоз лице са инвалидитетом или лице смањене покретљивости.⁵⁵ Прописи такође предвиђају и изузетке када превозник, његов заступник или организатор путовања може да одбије да прими на превоз лице са инвалидитетом или лице са смањеном покретљивошћу односно да изда резервацију за превоз овим лицима. То су ситуације када је то потребно да би се испунили важећи безбедносни захтеви успостављени међународним правом, прописима ЕУ или националним правом или безбедносни захтеви које је успоставила власт која је предметном превознику издала лиценцу о оспособљености за обављање јавног превоза; или ако је величина превозног средства или његових врата таква да физички онемогућава укрцавање или превоз лица са инвалидитетом. И у таквим ситуацијама (када су разлози за одбијање пријема на превоз ових лица оправдани), превозници имају одређену обавезу према лицима са инвалидитетом у смислу да им пруже одговарајућу помоћ како би ова лица отпочела, односно наставила започето путовање. Тако према чл. 3 чл. 3 Уредбе ЕУ бр. 1107⁵⁶ у случају одбијања прихватања резервације из напред наведених разлога, авио-превозник, његов заступник или организатор путовања дужни су да предузму све потребне мере да лицу са инвалидитетом предложи другу прихватљиву могућност путовања. Наш ЗОВАЗ у тим ситуацијама иде и корак даље у заштити ове категорије лица па у чл. 16, ст. 1 прописује да „стварни авио-превозник даје приоритет у превозу лица са инвалидитетом, односно лицу са смањеном покретљивошћу као и сертификованим псима водичима у њиховој пратњи“.

Ускраћивање лицу са инвалидитетом право на превоз или, ускраћивање пружања физичке помоћи да оствари право на превоз, ако без такве помоћи путник са инвалидитетом не може да користи превозникову услугу представља посебан облик дискриминације лица са инвалидитетом (чл. 27, ст. 2 Закона о забрани дискриминације ОСИ).

---

⁵⁵ Чл. 3 Уредбе ЕУ бр. 1107/2006; чл. 9 Уредбе ЕУ бр. 181/2011; чл. 7, ст. 1 Уредбе ЕУ бр. 1177/2010, чл. 38, ст. 1 ЗОВАЗ; чл. 415, ст. 2 ЗОТБ, чл. 99, ст. 3 ЗОЖЕЛ.

⁵⁶ Скоро идентичне обавезе предвиђене су и за друмског, железничког и бродског превозника. Види Уредбу ЕУ бр. 181/2011, Уредбу ЕУ бр. 1371/2007 и Уредбу ЕУ бр. 1177/2010.

5.2. Обавеза пружања потребне помоћи

Путницима у јавном превозу, без обзира да ли су у питању лица са инвалидитетом или лица која не спадају у ову категорију путника скоро увек је потребна одређена помоћ у свим врстама превоза, односно гранама саобраћаја. Та помоћ огледа се у добијању одређених информација о самом превозу, условима превоза, приступ превозном средству (помоћ при уласку у превозно средство, кретање по превозном средству, налажење одговарајућег места у превозном средству, силазак из превозног средства и сл.), кретање по простору намењеном за путнике (перони аутобуских и железничких станица, аеродроми, луке и пристаништа). Ако је помоћ потребна сваком путнику она је тим пре потребна лицима са инвалидитетом. За превозника на пример то значи да овим лицима пружи помоћ у коришћењу признатих паса водича, помоћ при приступу тоалетном простору, ако је лице са инвалидитетом у пратњи другог лица да лицу које га прати обезбеди место поред лица које прати и др. С друге стране субјекти који управљају саобраћајном инфраструктуром треба да пруже овим лицима помоћ при обављању царинских и других формалности да сместе пртљак на одређеном месту, да им помогну при преузимању пртљага по завршеном превозу и сл. Зато је сасвим разумљиво што је одговарајућим прописима прописана обавеза не само превозника већ и свих субјеката чије услуге користе лица са инвалидитетом као путници или потенцијални путници да им пруже сву потребну помоћ како би остварила своје право на коришћење услуге превоза.

Та обавеза најквалитетније је уређена Уредбом ЕУ бр. 1170/2010 која се односи на прева лица са инвалидитетом у авио-превозу, која најпре у чл. 5 ст. 6 и 7 прописује начелну обавезу авио-превозника и субјеката који управљају аеродромима на пружање помоћи лицима са инвалидитетом а потом у Анексу I уз ову Уредбу наброја конкретне радње које су субјекти који управљају аеродромима дужни да предузму у циљу пружања помоћи лицима са инвалидитетом⁵⁷, док су у Анексу II ове уредбе набројане конкретне радње које авио-превозник треба да предузме у циљу помоћи овим лицима⁵⁸.

Ако је лице са инвалидитетом у транзиту преко аеродрома на који се примењује Уредба ЕУ бр. 1170/2010,⁵⁹ или кад га авио-превозник или организатор путовања премести с лета за који има резервацију на други лет,

⁵⁷ Види Анекс I уз Уредбу ЕУ бр. 1170/2010.

⁵⁸ Види Анекс II уз Уредбу ЕУ бр. 1170/2010.

⁵⁹ Према чл. 2, ст. 1 Уредбе, Мултилатерални споразум на који се ова Уредба односи означава споразум између Европске заједнице и њених држава чланица, Републике Албаније, Босне и Херцеговине, Републике Бугарске, Републике Хрватске, Бивше Југословенске Републике Македоније, Републике Исланд, Републике Црне Горе, Краљевине Норвешке, Румуније, Републике Србије и Мисије привремене управе Уједињених нација на Косову (у складу са Резолуцијом Савета безбедности УН 1244 од 10. јуна 1999) о успостављању Заједничког европског ваздухопловног подручја.

субјект који управља аеродромом обавезан је да обезбеди пружање прописане помоћи на такав начин да ово лице може да се укрца на лет за који има резервацију. Након приспећа лица са инвалидитетом на аеродром одређења, субјект који управља аеродромом одговоран је за пружање помоћи описане у Анексу I Уредбе ЕУ бр. 1170/2010 на такав начин да ово лице може да стигне до тачке за одлазак са аеродрома. Субјект који управља аеродромом не само што је обавезан већ је и одговоран за пружање помоћи лицу са инвалидитетом. Он може ову помоћ да пружа сам, али може да закључи уговор с једним или више лица за пружање потребне помоћи која спада у његову обавезу, задржавајући у том случају своју одговорност и поштујући испуњавање стандарда квалитета предвиђених Уредбом ЕУ бр. 1170/2010.

Авио-превозник и субјект који управља аеродромом могу да се договоре да субјект који управља аеродромом обезбеди лицу са инвалидитетом које авио-превозник превози до аеродрома и са њега, помоћ вишег стандарда од оних предвиђених Уредбом ЕУ бр. 1170/2010 или да им обезбеди додатне услуге поред оних предвиђених у Анексу I Уредбе ЕУ бр. 1170/2010. За додатне услуге изван оних предвиђених Анексом I Уредбе ЕУ бр. 1170/2010, субјект који управља аеродромом има право на посебну накнаду, која мора да буде прегледна и сразмерна његовим трошковима пружања додатних услуга (чл. 9, ст. 5 Уредбе ЕУ бр. 1170/2010).

Решења из ове уредбе која се односе на помоћ лицима са инвалидитетом и лицима смањене покретљивости скоро да су у потпуности интегрисана у ЗОВАЗ Србије.⁶⁰

И прописи ЕУ о превозу путника железницом (не и Србије) прилично квалитетно (али не као у авио-превозу) уређују обавезе железничког превозника и субјектата који управљају железничком инфраструктуром да лицима са инвалидитетом пруже одговарајућу помоћ приликом путовања возом.⁶¹ Тако је Уредбом ЕУ бр. 1371/2007 предвиђено да лица са инвалидитетом имају право на неопходну бесплатну помоћ ради доласка и одласка са железничке станице, на улазак или излазак из воза. Ове обавезе железнички превозник може се ослободити уколико је другим прописима овим лицима обезбеђено остваривање ових права. Уколико на железничким станицама нема особља железничког превозника, овим лицима се морају обезбедити лако доступне информације о најближим железничким станицама на којима постоји особље железничког превозника које им може пружити помоћ (чл. 22 Уредбе ЕУ бр. 1371/2007). Такође, лица са инвалидитетом имају право на бесплатну помоћ у возу. Ова помоћ подразумева приступ свим услугама које су доступне и лицима-путницима који немају статус лица са

---

⁶⁰ Види одредбе чл. 16-50 ЗОВАЗ.

⁶¹ Ђурђев, Д., *Права путника у железничком превозу*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2016, стр. 39-55.

инвалидитетом, а посебно се наглашава помоћ овим лицима приликом уласка у воз и силаска са воза (чл. 23, Уредбе ЕУ бр. 1371/2007).

Право на помоћ на железничким станицама, у возу и приликом куповине карата код организатора путовања, лица са инвалидитетом могу остварити под условима да се железнички превозник, субјект који управља железничком инфраструктуром, продавац карата и организатор путовања код којег је карта купљена обавести о потребама ових лица за таквом помоћи најмање 48 сати пре него што им је помоћ потребна. Ако карта омогућава више путовања, једно обавештење је довољно. Помоћ се пружа под условом да лица са инвалидитетом буду присутна на одређеном месту у време које одреди железнички превозник или субјект који управља железничком инфраструктуром. То време не може бити мање од 60 минута пре објављеног времена поласка воза или од времена када сви путници треба да буду на железничкој станици. Ако није одређено време када ова лица требају да буду присутна на железничкој станици или стајалишту она морају бити присутна најмање 30 минута пре објављеног времена поласка воза (чл. 24 Уредбе ЕУ бр. 1371/2007).

Иако је од усвајање наведене уредбе ЕУ, ЗОУОПУЖС мењан и допуњаван више пута, иако је 2018. године, у Србији усвојен нови ЗОЖЕЛ, који узгред помиње лица са инвалидитетом, бар када је реч о обавези железничког превозника да им пружи потребну помоћ нису уређена на квалитетан начин. Наиме, у ЗОЖЕЛ се о лицима са инвалидитетом говори у три одредбе и то у чл. 93, ст. 1 тач. 7, чл. 99, ст. 2 и чл. 100. Тако се у чл. 93, ст. 1 каже да „железнички превозници утврђују стандарде квалитета услуга превоза путника и спроводе систем управљања квалитетом са циљем одржавања квалитета услуга“. На основу ове законске одредбе, органи Србија-воза, а. д. Београд, као железнички превозник путника у Србије су 2021. године донели Пословник стандарда квалитета услуга превоза путника којим се између осталог помињу стандарди квалитета услуга код превоза лица са инвалидитетом (Поглавље 3. 8. Превоз особа са посебним потребама).⁶² Према чл. 99 ЗОЖЕЛ, железнички превозници и управљачи станица, уз активно учешће репрезентативних удружења особа са инвалидитетом и особа са смањеном покретљивошћу утврђују или уводе не дискриминаторска правила приступа у сврху превоза, особа са инвалидитетом и особа са смањеном покретљивошћу. Резервације и карте се продају лицима са инвалидитетом и лицима са смањеном покретљивошћу без додатних трошкова. Железнички превозник, продавац карата или организатор путовања не могу одбити прихватање резервације или издавање карте, лицу са инвалидитетом или лицу са смањеном покретљивошћу, или захтевати да ова лица буду у

---

⁶²У овом Пословником у суштини се понављају решења из ЗОЖЕЛ у погледу обавеза железничког превозника према лицима са инвалидитетом. Недостатак је што се све обавезе према лицима са инвалидитетом углавном остварују на појединачан захтев лица са инвалидитетом а не као општа обавеза железничког превозника.

пратњи других лица, све док то није неопходно. Железнички превозник, продавац карата или организатор путовања по захтеву лица са инвалидитетом и лица са смањеном покретљивошћу пружају информације о приступачности железничких услуга и о условима приступа возним средствима и информисају лица са инвалидитетом и лица са смањеном покретљивошћу о расположивом простору у возу (чл. 100 ЗОЖЕЛ).

Из наведених законских одредби јасно се закључује да у погледу обавезе железничког превозника и субјеката који управљају железничком инфраструктуром нема речи о конкретним радњама помоћи које се лицима са инвалидитетом морају пружити. Овакво решење у ЗОЖЕЛ не може се разумети будући да је то закон који уређује услове за обављање делатности железничког превоза. Проблем је у томе што ни ЗОУОПУЖС чији је то по природи ствари предмет регулисања, лицима са инвалидитетом не посвећује одговарајућу пажњу, бар не када је реч о помоћи овим лицима приступу превозним средствима и самом превозу.

У ЗОУОПУЖС се о обавезама железничког превозника према лицима са инвалидитетом говори начелно, у смислу да се прописује да превозник, продавац карата или наручилац превоза не може захтевати да лица са инвалидитетом и лица са смањеном покретљивошћу буду у пратњи другог лица приликом уласка, односно изласка из воза, све док то није заиста неопходно. Према захтеву, превозник, продавац карата или наручилац превоза пружа лицима са инвалидитетом и лицима са смањеном покретљивошћу информације о приступачности железничким услугама, о условима приступа возним средствима и о расположивим просторима у возу. Ако превозник, продавац карата, односно наручилац превоза изврши одступање од наведених правила он мора у писменој форми информисати лице са инвалидитетом или лице са смањеном покретљивошћу о разлозима за такво поступање у року од пет радних дана од дана подношења захтева (чл. 8 ст. 1-5 ЗОУОПУЖС).

У случају поремећаја у превозу (кашњење у доласку или одласку дужем од 60 минута) железнички превозник је обавезан да свим путницима обезбеди одговарајуће збрињавање⁶³ а ако се у наведеним ситуацијама међу путницима налазе и лица са инвалидитетом или са смањеном покретљивошћу, превозник који обавља превоз мора узети у обзир посебне потребе тих лица, као и њихових пратилаца (чл. 14г ЗОУОПУЖС).

---

⁶³ То подразумева обезбеђење бесплатних obroka и освежење у складу са временом чекања; хотелски или други смештај, као и превоз од железничке станице до места смештаја, у случају да је боравак од једне или више ноћи неопходан, или ако је додатни боравак неопходан, а ако је воз блокиран на прузи, превоз од воза до железничке станице, до алтернативне отпремне станице или до крајњег одредишта услуге, ако је то физички могуће (чл. 14г ЗОУОПУЖС).

Дакле, када је у питању превоз лица са инвалидитетом железницом ситуација је неповољна иако је овај вид превоза заступљенији у односу на друге, нарочито када је у питању унутрашњи (домаћи) превоз путника.

Уредбом ЕУ бр. 181/2011) о превозу путника у друмском саобраћају прилично добро су прописане обавезе превозника и других субјеката који пружају услуге које су у функцији превоза према путницима, па и према лицима са инвалидитетом.⁶⁴ То се нарочито односи на њихове обавезе да лицима са инвалидитетом пруже потребну помоћ. Тако је на пример поред начелне обавезе у преамбули ове уредбе, чл. 12 прописано да су у циљу помоћи лицима са инвалидитетом и лицима смањене покретљивости државе чланице обавезне да означе аутобуске станице на којима је осигурана помоћ за лица са инвалидитетом и лица смањене покретљивости.⁶⁵ Државе чланице ЕУ су дужне да о томе одмах обавесте Европску Комисију а Комисија попис означених аутобуских станица објављује на интернету (чл 12. Уредбе ЕУ бр. 181/2011). Такође, друмски превозници и управе аутобусних станица у оквиру својих надлежности, на аутобуским станицама које означе државе чланице, лицима са инвалидитетом и лицима смањене покретљивости бесплатно осигуравају помоћ, предвиђену у Прилогу I тач. а уз ову уредбу која се састоји у праву ових лица да најаве свој долазак на аутобуску станицу и да затраже помоћ на за то означеним местима; крећу се од означеног место до шалтера за пријаву путника, чекаонице и простора за излазак из аутобуске станице; уђу у возило уз помоћ лифтова, инвалидских колица или друге потребне помоћи; утоваре свој пртљаг; преузму свој пртљаг и изађу из возила; уведу признатог пса водича у аутобус; дођу до свог седишта (чл. 13, ст. 1 и 2 Уредбе ЕУ бр. 181/2011).

Када лица са инвалидитетом уђу у аутобус (помоћ у превозном средству), превозник је обавезан да им пружи потребну помоћ која је прописана у Прилогу I тач. б уз Уредбу ЕУ бр. 181/2011, а која се састоји од: обезбеђивања основних информација о путовању у доступним облицима на захтев путника; улазак/излазак током стајања аутобуса за време путовања. Лица са инвалидитетом могу рачунати на ову помоћ под условом да су најмање 36 сати, пре него што је помоћ потребна, обавестили превозника, односно управу аутобуске станице да им је помоћ потребна; и да се дотична лица појаве на означеном месту у време које је унапред одређено а које може бити највише до 60 минута пре објављеног времена поласка аутобуса, осим ако се превозник и путник договоре за краће раздобље, или ако време није прописано, најкасније 30 минута пре објављеног времена поласка аутобуса. Лица са инвалидитетом која имају посебну потребу за седење, потребно је да о томе обавесте превозника најкасније приликом резервације или куповине

---

⁶⁴ Ђурђевић, Д., *Правно регулисање међународног друмског превоза путника*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 3/2017, стр. 649-650.

⁶⁵ Никчевић-Грдинић, Ј., *Неки правни аспекти уговора о превозу путника друмом*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2012, стр. 527.

карте како би превозник обезбедио одговарајући простор (седиште) за лице са инвалидитетом и евентуално лице које га прати. Превозници, управе аутобуских станица, путнички агенти и организатори путовања дужни су да предузму све мере које су потребне за олакшање примања обавештења о потреби за помоћ, коју шаљу лица са инвалидитетом или лица смањене покретљивости. Ова обавеза важи за све означене аутобуске станице и продајна места, укључујући продају телефоном или путем интернета. Уколико лице са инвалидитетом не пошаље потребно обавештење о својим потребама, превозници, управе аутобуских станица, путнички агенти и организатори путовања дужни су да учине све потребне напоре за осигурање помоћи, како би лице са инвалидитетом или лице смањене покретљивости које има купљену карту, ушло у аутобус, пресело у други аутобус и изашла из аутобуса (чл. 14 Уредбе ЕУ бр. 181/2011).

Што се тиче обавезе пружања потребне помоћи лицима са инвалидитетом, у прописима о превозу путника у друмском саобраћају у Србији, закључак је да иако је у Србији превоз путника у овој грани саобраћаја уређен са више прописа од којих најдиректније ЗОППУДС и ЗОУОПУДС, ниједан од ових прописа не садржи ни једну одредбу о обавезама друмског превозника према овој категорији путника. Анализом прописа о превозу путника у друмском саобраћају Републике Србије закључује се да исте нису усклађене на само са Уредбом ЕУ бр. 181/2011 већ ни са одредбом чл. 9 Конвенције УН о правима ЛСИ али ни са Законом о забрани дискриминације ЛСИ. Ова нелогичност је тим пре већа ако се зна да су прописи Републике Србије у другим гранама саобраћаја у великој мери усклађени са одредбама Конвенције УН о правима ЛСИ, важећим Уредбама ЕУ о посебним правима путника у појединим гранама саобраћаја и Законом о забрани дискриминације ЛСИ. С правом се истиче да је Србија требало да појачано заштити путнике (па и лица са инвалидитетом као путнике) пре у копненом превозу него у другим гранама саобраћаја, јер је он знатно масовнији него водени и ваздушни превоз чије су одредбе у великој мери усклађене са напред наведеним прописима.⁶⁶ Није логично на пример да у ЗОППУДС нема ни једне речи о обавезама друмског превозника и субјеката који пружају станичне услуге (управе аутобуских станица) према лицима са инвалидитетом ако се има у виду да су одредбама чл. 15-37 овог закона прописани услови за добијање лиценце за обављање превоза путника у друмском саобраћају, а одредбама чл. 38-46 услови за добијање лиценце за пружање станичних услуга. Најлогичније је било да су обавезе ових субјеката у погледу лица са инвалидитетом биле унете у условима за добијање лиценце за превоз путника и у условима за добијање лиценце за обављање станичних услуга. Таква обавеза на пример предвиђа се у преамбули Уредбе ЕУ бр. 181/2011 у којој се каже: „При одлучивању о конструкцији нових аутобуских

---

⁶⁶ Јовановић, Н., *нав. чланак*, стр. 311.

станица, као и при већим реновирањима, управе аутобуских станица требају настојати поштовати потребе лица са инвалидитетом и лица смањене покретљивости у складу са захтевима за конструкцију, намењену свим корисницима. Исто тако, не доводећи у питање садашње или будуће законодавство о техничким захтевима за аутобусе, превозници би требали, ако је могуће, поштовати наведене потребе при одлучивању о набавци нових возила“ (тач. 9 и 10 Уредбе ЕУ бр. 181/2011).

Да је било потребно прописати одговарајуће обавезе за друмског превозника али и за субјекте који пружају станичне услуге, у погледу помоћи лицима са инвалидитетом показује један пример из праксе. Када је у једном случају слепа девојка замолила радницу једне аутобуске станице за помоћ (да је допрати до перона) добила је одговор „није то у опису мог радног места“.⁶⁷

Обавеза пружања помоћи лицима са инвалидитетом код превоза морем и унутрашњим пловним путевима у ЕУ уређена је Уредбом ЕУ бр. 1177/2010, где се у Поглављу II (Права лица са инвалидитетом и лица смањене покретљивости) најпре у форми генералне клаузуле прописује да „превозници и оператери терминала, сваки у оквиру своје надлежности, лицима са инвалидитетом или лицима са смањеном покретљивошћу како су одређене у прилозима II и III, обезбеђују бесплатну помоћ у лукама, укључујући укрцај и искрцај и на бродовима Помоћ, је ако је могуће прилагођена појединачним потребама особе са инвалидитетом или особе смањене покретљивости“. Потом се ова начелна обавеза конкретизује у Прилогу II уз ову уредбу у смислу да се наводе конкретне радње помоћи које се морају пружити овим лицима.⁶⁸ Уколико лицу са инвалидитетом или лицу смањене покретљивости помаже лице у његовој пратњи, том лицу се мора омогућити да у луци укрцаја и искрцаја пружи потребну помоћ лицу које прати. Такође ови субјекти су дужни да лицима са инвалидитетом омогуће коришћење све потребне опреме за кретање, укључујући опрему као што су електрична инвалидска колица, признати пси водичи ако је то потребно и давање обавештења потребних за укрцај и искрцај у форми прилагођеној овој категорији лица.

Лица са инвалидитетом могу да рачунају на напред наведену помоћ под условом да су о томе обавестили бродског возара или лучког оператера најмање 48 сати пре потребне помоћи, да се лице коме је таква помоћ потребна јави на одговарајућем месту које су ови субјекти унапред одредили,

⁶⁷ Девојка по имену М. покушала је да уђе у аутобус на нишкој аутобуској станици. Замолила је радницу станице да је допрати до перона, јер је слепа - не може сама. Ова ју је одбила са: Није ми у опису радног места! девојка М. опет: Али ја не видим, само да ми кажеш где је бус. Не - особа је одбила да помогне. Описала је цео догађај на свом Twitter профилу сценаристкиња и списатељица Ања Мијовић. Извор телеграф, 12. 08. 2022. Поступак ове раднице аутобуске станице изазвао је бројне негативне коментаре на друштвеним мрежама.

⁶⁸ Види Прилогу II уз Уредбу ЕУ бр. 1177/2010.

али не краћем од 60 минута пре времена објављеног за укрцај на брод, осим ако између превозника или оператера терминала и путника није уговорен краћи рок. Ако нису добили потребна обавештења превозници и оператери терминала дужни су да уложе све разумне напоре како би осигурали да се лице са инвалидитетом може укрцати, искрцати и путовати бродом (чл. 10 Уредбе ЕУ бр. 1177/2010).

Пружање помоћи сматра се и обавеза превозника и оператера терминала да одреде место унутар или изван лучких терминала на коме лица са инвалидитетом могу најавити свој долазак и затражити потребну помоћ. То место мора бити јасно означено и на њему се у одговарајућој форми за ова лица морају дати информације о помоћи на коју могу рачунати. Уредбом ЕУ бр. 1177/2010 посебна обавеза према лица са инвалидитетом предвиђена је за оператере терминала и превознике који управљају лучким терминалима или путничким превозом с укупно више од 100.000 комерцијалних превоза путника у претходној календарској години. Ови субјекти, дужни су да сваки унутар својег делокруга деловања, одреде стандарде квалитета за помоћ лицима са инвалидитетом.

Обавезе бродског превозника након што се лице са инвалидитетом укрца на брод прописане су у Прилогу III уз Уредбу ЕУ бр. 1170/2010 и оне се састоје у: обавези превоза признатих паса водича на броду, у складу са националним прописима, превозу медицинске опреме и опреме за кретање потребне лицима са инвалидитетом и лицима смањене покретљивости, укључујући електрична инвалидска колица, давање битних обавештења о путу, у форми прилагођеној овим лицима, предузимање свих разумних напора како би место за седење одговарало потребама лица са инвалидитетом или лицу смањене покретљивости, уз поштовање сигурносних мера и расположивости, помоћ, ако је потребна, за кретање до тоалетног простора. Уколико лице са инвалидитетом или лице смањене покретљивости прати друго лице, бродски превозник је дужан да предузме све мере како би се том лицу обезбедило место за седење непосредно поред лица које прати.

ЗОТБ у суштини преузима решења из наведене уредбе и то најпре у виду начелних прокламација о обавезама ових субјеката на пружање потребне помоћи лицима са инвалидитетом, а потом у чл. 418-419 наводи конкретне радње помоћи бродског превозника и лучког оператера лицима са инвалидитетом.⁶⁹ Имајући у виду да је превоз путника у воденом саобраћају у Србији претежно међународног карактера и да се на обавезе бродског превозника и лучких оператера примењују релевантни међународни прописи и у одређеним случајевима Уредба ЕУ бр. 1170/2010 закључак је да су одредбе ЗОТО у великој мери усклађене са наведеном уредбом, и да лица са инвалидитетом у овој врсти превоза, бар у нормативном смислу имају загарантована права.

---

⁶⁹ Види чл. 418-419 ЗОТБ.

5.3. Обавеза пружања потребних обавештења у форми прилагођеној лицима са инвалидитетом

У саобраћајном праву, посебно када је у питању превоз путника у свим гранама саобраћаја, право на информисање испољава се на два начина: као опште право на информисање, путника односно корисника услуга превоза и као право на пружање потребних информација у случају наступања неке ситуације (поремећај у превозу), која доводи до настанка посебних потреба путника.⁷⁰ У складу са општим правилима (обавезама) пружаоца услуга да корисницима услуга пруже потребне информације прописаних одредбама ЗОЗП (чл. 12), превозници и субјекти који пружају услуге непосредно повезане са превозом путника обавезни су да путницима пре почетка и током њиховог путовања пруже потребне информације. Те информације су различитог карактера али је суштина да се све односе на податке и чињенице које су од значаја за остваривање права путника као корисника услуга превоза. У том смислу, уредбе ЕУ о посебним правима путника у свим гранама саобраћаја посебно прописују обавезе превозника и других субјеката који пружају услуге непосредно повезане са превозом на пружање потребних информација, нарочито оних које се односе на настали поремећај у превозу (отказивање поласка, кашњење са поласком и сл.) и да путницима пруже информације о њиховим правима у том случају.⁷¹ Када су у питању лица са инвалидитетом као корисници услуга превоза, законодавци су имали у виду посебне потребе ових лица, па су у том смислу поред општих обавеза информисања-обавештавања путника у складу са прописима о заштити потрошача као корисника услуга, прописали и посебне обавезе за превознике које се односе на лица са инвалидитетом. Ове обавезе превасходно се односе на обавезе превозника да информације о условима превоза, реду вожње, приступачности простору и превозним средстава лица са инвалидитетом, право на помоћ коју имају у циљу уласка у превозно средство и током превоза и др. буду у форми прилагођеној лицима са инвалидитетом (за слепа и слабовида лица на пример у форми звучних обавештења или у форми Брајевог писма, за лица са оштећеним слухом у форми видео записа, слика и сл.).

Имајући у виду да уређује искључиво права лица са инвалидитетом као путника у авио-превозу Уредбом ЕУ бр. 1700/2010 детаљно су прописане обавезе авио-превозника и других субјеката који пружају услуге путницима у авио-превозу, када су у питању лица са инвалидитетом, тако да се може рећи да су ова решења представљала модел за уређење овог питања и у другим гранама саобраћаја. Према решењима из ове уредбе, авио-превозник или његов заступник су обавезни, да на примерен начин и на истим језицима на којима су

---

⁷⁰ Вујисић, Д., *Посебна права путника као потрошача у ваздушном саобраћају*, Право и привреда, бр. 4-6/2018, стр. 619.

⁷¹ Јовановић, Н., *нав. чланак*, стр. 313.

објављена обавештења доступна другим путницима, учине видљивим правила која се примењују на превоз лица са инвалидитетом, као и сва могућа ограничења у вези с њиховим превозом или опремом за кретање. Такође, субјект који управља аеродромом у сарадњи са корисницима аеродрома-Саветом корисника аеродрома (*Airport Users Committee*),⁷² где он постоји, и одговарајућим организацијама које заступају права лица са инвалидитетом, дужни су да одреде тачке за долазак или тачку која је унутар или изван зграда терминала, на којима ова лица могу са лакоћом да најаве свој долазак на аеродром и захтевају помоћ (чл. 5 Уредбе ЕУ бр. 1170/2010). Субјект који управља аеродромом обавезан је, да кад лице са инвалидитетом стигне на аеродром ради авио-превоза, предузме све мере да ово лице може да се укрца на лет за који има резервацију, под условом да је предметни авио-превозник или његов заступник или организатор путовања обавештен о посебним потребама лица за овом врстом помоћи најмање 48 сати пре објављеног времена одласка. Ово обавештење важи и за повратни лет, ако су одлазни и повратни лет уговорени са истим авио-превозником. Ако је лицу са инвалидитетом потребна пратња сертификованог пса водича, она се омогућава под условом да је захтев саопштен авио-превознику, његовом заступнику или организатору путовања у складу са националним прописима који уређују превоз паса водича у ваздухоплову, ако они постоје. У случају да авио-превозник о томе није добио никакво обавештење, субјект који управља аеродромом дужан је да предузме потребне мере да пружи сву помоћ тако да ово лице може да се укрца на лет за који има резервацију (чл. 7, ст. 2 Уредбе ЕУ бр. 1170).

ЗОВАЗ (чл. 37-50) у погледу ових обавеза садржи скоро идентична решења, тако да је усклађен са одредбама Уредбе ЕУ бр. 1170/2010.⁷³

Железнички превозник и други субјеката који пружају услуге везане за превоз путника обавезни су да све путнике, односно потенцијалне путнике информишу о њиховим правима, при чему се посебно наглашава да те информације морају бити у форми за њихово разумевање (чл. 7 Уредбе ЕУ бр. 1371/2007). Конкретне информације које је железнички превозник обавезан да пружи свим путницима прописане су у Прилогу II део I уз ову уредбу и исте су раздвојене на оне које се морају пружити пре почетка путовања и оне које се морају пружити током путовања.⁷⁴ Информације се дају у најприкладнијем облику а посебна пажња посвећује се потребама лица која имају оштећење

---

⁷² Савет корисника аеродрома означава савет представника корисника аеродрома или организација које њих представљају (чл. 2, ст. 12 Уредбе бр. 1107/2002; Савет авио-превозника је Савет субјеката који користе аеродромске услуге и сачињавају га представници корисника аеродрома или организације које их представљају, чл. 3, ст. 1 тач. 31. ЗОВАЗ.

⁷³ Види чл. 37-50 ЗОВАЗ.

⁷⁴ Види Прилог II део I уз Уредбу ЕУ бр. 1371/2007.

слуха и/или вида (чл. 8, ст. 2 Уредбе ЕУ бр. 1371/2007). Недостатак прописаних обавеза је у томе што се исте дају на захтев путника.

Скоро идентичну одредбу садрже ЗОЖЕЛЕЗ (чл. 100) и ЗОУОПУЖС (чл. 7, ст. 3).⁷⁵ Из анализираних одредби закључује се да прописи о превозу путника у железничком саобраћају у погледу обавезе пружања потребних информација лицима са инвалидитетом нису задовољавајуће, из разлога што је железнички превозник обавезан да их пружи само на захтев ове категорије лица.

Скоро на исти начин ова обавеза прописана је за превознике у ЕУ, према прописана је Уредбом ЕУ бр. 181/2013 (чл 24) према којој превозник потребне информације за потребе лица са инвалидитетом издаје на њихов захтев и уколико је то могуће и изводљиво, у форми, односно облицима подобним за коришћење од стране ових лица). Прописи о превозу путника у друмском саобраћају Србије (ЗОППУДС и ЗОУОПУДС) не садржи одредбе о обавезама друмског превозника у односу на ова лица, па нема ни било каквих обавеза у погледу пружања потребних информација, што није добро решење.

Према чл. 9, ст. 4 Уредбе ЕУ бр. 1177/2010, бродски превозници и оператери терминала у сарадњи са организацијама које заступају лица са инвалидитетом прописују услове за приступ превозу лица са инвалидитетом и лица која их прате и те услове објављују у папирној форми и на интернету, при чему облик, односно форма информација мора бити прилагођен потребама лица са инвалидитетом. ЗОТБ садржи једну веома штуру одредбу (чл. 417, ст. 3) према којој су “возари, путничке агенције и организатори путовања у речном превозу дужни да обезбеде да релевантне информације, укључујући он-лајн резервације и информације, информације о условима превоза, о путовању и о условима за приступ, буду на располагању у одговарајућим облицима приступачним за лица са инвалидитетом или лица са смањеном покретљивошћу”.

Очигледно је да су оваква решења недовољна за лица са инвалидитетом која користе услуге поморског и превоза унутрашњим водама како у праву ЕУ тако и у нашем ЗОТБ (у коме је очигледно интегрисано решење из наведене уредбе), првенствено због тога што је поред авио-превоза поморски и превоз унутрашњим водама, за лица са инвалидитетом, због физичких препрека, један од компликованијих видова превоза.

5.4. Обавеза оспособљавања особља које непосредно пружа услуге лицима са инвалидитетом

Пружање услуга лицима са инвалидитетом и лицима са отежаним кретањем захтева посебна знања и вештине. Ово због тога што су потребе ових лица различите, односно њихов инвалидитет је различит и зависи од случаја до случаја. Једно су на пример, потребе потпуно слепих и слабовидних лица друго

⁷⁵ Види чл. 99-100 ЗОЖЕЛЕЗ и чл. 7 ЗОУОПУЖС.

глувих или наглувих лица. Такође и потребе лица са отежаним кретањем зависе од лица до лица. Једно су на пример, потребе старих лица чије је отежано кретање резултат - последица старења, друго су потребе лица чије је отежано кретање последица разних прелома или болести.

Очигледно је да се то имало у виду када се прописивала обавеза превозника не само да имају запослена лица која су оспособљена за рад са лицима са инвалидитетом већ и да та лица повремено оспособљавају за пружање услуга лицима са инвалидитетом.

Када се говори о оспособљености особља превозника које пружа услуге лицима са инвалидитетом то на првом месту подразумева да та лица на првом месту треба да имају свест о значају инвалидитета уопште, односно свест да лица са инвалидитетом имају одређене проблеме због којих не могу да користе услуге превоза на исти начин као лица која немају ту особину, затим значај архитектонских препрека које ометају ова лица да без тешкоћа приступе превозним средствима или простору саобраћајне инфраструктуре и сл. Ако ова лица разумеју проблем инвалидитета, онда ће веома лако схватити на који начин могу помоћи лицима са инвалидитетом. У већини случајева то подразумева одговарајућу обуку - оспособљавање у смислу поседовања вештина у пружању помоћи лицима са инвалидитетом (на пример начин коришћења инвалидских колица, поступање са слепим и слабовидим лицима и сл.), начин поступања са псима водичима, познавање одговарајућих покрета (гестикације) ових лица као знак да им је потребна помоћ и сл.

Иако је ово једно веома битно питање, прописи о превозу путника му не посвећују адекватну пажњу (нарочито не прописи Србије). Неке уредбе ЕУ (на пример, о превозу путника у авио-саобраћају и бродом и унутрашњим водама) веома јасно прописују обавезу за превознике да има оспособљено особље које непосредно ради на пружању услуга превоза и да своје особље повремено оспособљава за пружање помоћи лицима са инвалидитетом, неке то предвиђају индиректно.

Према Уредби ЕУ бр. 1170/2010, авио-превозник и субјект који управља аеродромом обавезни су да обезбеде да њихово особље, укључујући и оно које је запослено код подуговарача, које непосредно пружа помоћ лицима са инвалидитетом, има одговарајуће знање о томе како да задовољи потребе лица са различитим врстама инвалидности или тешкоћама у кретању; да њихово особље које ради на аеродрому непосредно са путницима прође обуку о равноправности лица са инвалидитетом и подизању свести о инвалидности; да после запошљавања сви ново-запослени похађају обуку о помоћи лицима са инвалидитетом, а да остало особље, по потреби, похађа обуку и обнављања знања (чл. 11 Уредбе ЕУ бр. 1170/2010). Ово решење скоро у потпуности је интегрисано у ЗОВАЗ Србије.⁷⁶

---

⁷⁶ Види чл. 46 ЗОВАЗ.

За друмске превознике у ЕУ ова обавеза уређена је Уредба ЕУ бр. 181/2011 у смислу да је најпре у чл. 18 прописано да превозници и управа аутобусних станица утврђују поступке оспособљавања у погледу значаја инвалидитета, укључујући упутства и обезбеђују да су њихови службеници, који нису возачи, укључујући службенике запослене код другог извођача, оспособљени или добили упуте како је описано у Прилогу II деловима (а) и (б); и да су њихови службеници, укључујући возаче, који раде непосредно с путницима оспособљени или добили упуте како је описано у Прилогу II. делу (а). У прилогу бр. II тач. а и б прописане су обавезе оспособљавања у погледу свести-значаја инвалидитета,⁷⁷ док је у прилогу II тач. б прописана обавеза оспособљавања која се односи на помоћ лицима са инвалидитетом.⁷⁸

Прописи о превозу путника у друмском саобраћају Србије (ЗОППУДС и ЗОУОППУДС) не садржи било каква решења о обавезама превозника према лицима са инвалидитетом, па је разумљиво што ни о овом питању нема било каквих решења.

Обавеза оспособљавања особља за рад са лицима са инвалидитетом и лица смањене покретљивости веома квалитетно је уређена за бродске превознике и оператере терминала. Наиме, Уредбом ЕУ бр. 1177/2010 најпре је у чл. 14 предвиђена обавеза ових субјеката да предвиде поступке за оспособљавање свог особља у погледу поступања са лицима са инвалидитетом и осигуравају да је „њихово особље, укључујући и особље запослено код стварног превозника, које непосредно пружа помоћ особама са инвалидитетом и особама смањене покретљивости, буде оспособљено или упућено како је прописано у Прилогу IV деловима А (оспособљавање у погледу свести о инвалидитету)⁷⁹ и Б (оспособљавање у погледу пружања помоћи лица са инвалидитетом);⁸⁰ њихово особље, које је иначе одговорно за резервацију и продају путних карата или укрцај или искрцај, укључујући особље код другог стварног превозника, буде оспособљено или је примило упуте како је прописано у Прилогу IV делу А, и категорије особља из тач. а и б одржавају своју стручност путем похађања повремених курсева за оспособљавање особља када је то потребно“ (чл. 14 Уредбе ЕУ бр. 1177/2010).

Слично решење садржи ЗОТБ, с тим да се у погледу ове обавеза возара и лучких оператера позива на релевантне међународне документе и то на Конвенцију о режиму пловидбе Дунавом, измењену и допуњену Конвенцијом о пловидби Рајном .

У сваком случају ЗОТБ садржи начелну одредбу (чл. 422) према којој су „бродски возари и према потреби лучки оператери дужни да успоставе поступке оспособљавања свог особља у односу на поступање са лицима са

⁷⁷ Види Прилог II тач. а и б Уредбе ЕУ бр. 181/2011.

⁷⁸ Види Прилог II тач. б Уредбе ЕУ бр. 181/2011.

⁷⁹ Види Прилог IV део А уз Уредбу ЕУ бр. 1177/2010.

⁸⁰ Види Прилог IV део Б уз Уредбу ЕУ бр. 1177/2010.

инвалидитетом, укључујући документовање одговарајућих упутстава, као и да обезбеде да: је њихово особље, укључујући и особље запослено код другог-стварног возара, које непосредно пружа помоћ лицима са инвалидитетом и лицима са смањеном покретљивошћу, оспособљено на одговарајући начин; је њихово особље које је одговорно за резервацију и продају путних карата или укрцавање или искрцавање, укључујући особље запослено код другог-стварног возара, оспособљено или је примило одговарајућа упутства“. Ово особље обавезно је да одржава стечену оспособљеност путем похађања повремених курсева за рад са лицима са инвалидитетом и са лицима смањене покретљивости.

Прописи о превозу путника у железничком саобраћају ни ЕУ нити Србије не садржи било каква решења у погледу обавеза превозника по овом питању, што свакако није добро решење.

5.5. Обавеза надокнаде за изгубљену опрему коју користе лица са инвалидитетом

Већина лица са инвалидитетом и лица са отежаним кретањем углавном користи одговарајућу опрему-помагала за кретање (инвалидска колица, штаке, псе водиче, беле штапове и др.). Без ове опреме, односно помагала, ова лица или уопште не би могла да се крећу или би то могла да чине веома тешко, што се директно одражава на могућност коришћења било које услуге а нарочито услуге превоза. Овим лицима нарочито је отежан приступ простору саобраћајне инфраструктуре (аеродромима, аутобуским и железничким станицама, лукама и сл). То је разлог да је неким прописима предвиђена обавеза превозника и других субјеката који пружају услуге које су у функцији превоза да у случају губитка или оштећења ове опреме предузму одговарајуће мере да се иста хитно набави, док прописи у свим гранама саобраћаја предвиђају обавезу субјеката у чијој зони одговорности је опрема оштећена или нестала да изврше накнаду у пуном износу.

Као и у другим случајевима и у овом случају ситуација је различита у нијансама у смислу да неки прописи (пре свега уредбе ЕУ), само прописују обавезу пружаоца услуга да у случају оштећења или губитка ове опреме, исту хитно оправе-замене, односно да у случају губитка исте, изврше накнаду штете у пуном износу, док неки прописи ово питање прецизније уређују. У случају да се инвалидска колица, друга опрема за кретање или помагала изгубе или оштете током пружања услуга на аеродрому или током превоза у ваздухоплову, путнику коме припада опрема исплаћује се накнада штете према међународном праву, прописима Заједнице или националним прописима (чл. 12 Уредбе ЕУ бр. 1170/2010, чл. 47 ЗОВАЗ).

У случају губитка или оштећења опреме коју лица са инвалидитетом користе за кретање, а за коју је одговоран железнички превозник, лица са инвалидитетом имају право на потпуно обештећење, тј. нема никаквог

финансијског ограничења одговорности железничког превозника (чл. 25 Уредбе ЕУ бр. 1371/2007).

ЗОЖЕЛ И ЗОУОПУЖС не садржи ниједну одредбу у погледу обавезе железничког превозника у овом случају, што није добро решење будући да је ЗОУОПУЖС у великој мери усклађен са одредбама Уредбе ЕУ бр. 1371/2007.

Превозници путника у друмском саобраћају и управа аутобуских станица одговорни су за губитак или оштећење инвалидских колица, друге опреме за кретање или помоћних направа. Одштету за губитак или оштећење исплаћује превозник или управа аутобуске станице, који је за наведени губитак или оштећење одговоран. Висина накнаде једнака је трошку замене или поправка изгубљене или оштећене опреме или уређаја. Када је то потребно, превозник је обавезан да предузме све напоре како би се што пре обезбедила привремена опрема или помагала. Када год је то могуће, инвалидска колица, друга опрема за кретање или помоћне направе треба да имају техничке и функционалне карактеристике исте или сличне онима коју је имала изгубљена или оштећена опрема (чл. 17 Уредбе ЕУ бр. 181/2013).

Прописи о превозу путника у друмском саобраћају Србије (ЗОППУДС и ЗОУОПУДС) у овом случају не предвиђају никакве обавезе нити за превозника нити за друге субјекте који пружају услуге непосредно повезане са превозом, што није добро решење.

Уредба ЕУ бр. 1177/2013 која се односи на поморски и речни превоз садржи идентична решења као и када је у питању авио-превоз. Наиме, чл. 15 ове уредбе прописано је да у случају губитка или оштећења опреме коју су током путовања користила лица са инвалидитетом а за коју су одговорни превозник или оператер терминала, ова лица имају право на накнаду у износу потребном за поправку постојеће или набавку нове опреме. Штавише, субјекти у чијем домену пружања услуга је губитак или оштећење опреме настало дужни су да предузму потребне мере да се одговарајућа опрема хитно набави (када је путникова уништена или нестала) како би се лицу са инвалидитетом омогућио наставак путовања. Правило о накнади за оштећену или изгубљену опрему не примењује се у случају да је накнада исплаћена у складу са правилом из чл. 4 Уредбе ЕУ бр. 392/2009 о одговорности превозника у односу на путнике у поморском путничком превозу у случају незгода.⁸¹

Неспорно је да су добра решења која прописују обавезу накнаде штете у пуном износу у случају губитка или оштећења опреме коју користе лица са инвалидитетом као путници. Много је битније да прописи садрже јаснија решења о обавези пружаоца ових услуга да овим лицима хитно обезбеде одговарајућу опрему како би могла да наставе са превозом. Период од останка без ове опреме до исплате накнаде на име обештећења може бити веома дуг,

---

⁸¹ Ради се о накнаду штете за губитак или оштећење опреме коју користе лица са инвалидитетом и лица смањене покретљивости, коју је дужан да исплати бродски превозник у складу са одредбама Атинске конвенције.

што нека лица (која су лошијег имовинског стања) може довести у веома тешку ситуацију. Поред тога неки превози трају дуже (поморски на пример) у односу на други (авио превоз на пример), тако да је овим лицима много битније да што пре добију одговарајућу (заменску опрему) него да добију одговарајућу накнаду штете.

6. Закључак

Прописивање одговарајућих (посебних обавеза) за превознике и све субјекте који пружају услуге које су у функцији коришћења услуга превоза од стране лица са инвалидитетом и лица са отежаним кретањем представља огроман напредак у заштити ове категорије лица као путника у јавном превозу. Обавезе субјеката који пружају услуге које су у функцији превоза, за ову категорију путника можда су и битније него самих превозника. Зато је сасвим оправдано што се у прописима који уређују обавезе превозника према овој категорији путника јасно наглашава да се исте односе и на субјекте који пружају услуге које су у функцији коришћења превоза, односно да су обавезе субјеката који управљају саобраћајном инфраструктуром посебно апострофиране.

Анализом актуелних прописа, превасходно ЕУ и Србије закључује се да постоји шаренило у погледу прецизног дефинисања обавеза превозника и субјеката који пружају друге услуге а које су претпоставка коришћења самог превоза од стране лица са инвалидитетом и лица са отежаним кретањем. У нормативном смислу, похвалу заслужују одредбе прописа о превозу путника у авио-превозу, како ЕУ тако и Србије, будући да веома квалитетно дефинишу обавезе свих пружаоца услуга у овој врсти превоза према овој категорији путника. Прописи о превозу путника морем и унутрашњим водама, као и прописи о превозу путника железницом и ЕУ и Србије, садрже прилично добра решења (не и сасвим добра) у погледу обавеза свих пружаоца услуга према лицима са инвалидитетом и лицима са отежаним кретањем. Ипак, најнеповољнија ситуација по овом питању је у прописима о превозу путника у друмском саобраћају, нарочито када су у питању прописи Републике Србије, што је апсолутно недопустиво, ако се има у виду да је највећи број путника још увек најупућенији на коришћење ове врсте превоза. У том смислу потребно је у овој грани саобраћаја одмах приступити измени одговарајућих прописа, не само усклађивања истих са прописима ЕУ, и ради усклађивања са домаћим прописима, пре свих са одредбама Закона о забрани дискриминације ОСИ, али и ради омогућавања овој категорији лица лакшег приступа услугама превоза.

*Zoran Miladinović, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

OBLIGATIONS OF CARRIERS TO PERSONS WITH DISABILITIES AS USERS OF TRANSPORTATION SERVICES ACCORDING TO EU REGULATIONS AND SERBIAN REGULATIONS

Summary

The paper discusses the obligations of the carrier as a provider of transportation services towards persons with disabilities as passengers in public transportation according to EU regulations and Serbian regulations. Bearing in mind that passengers as users of transportation services in all branches of traffic are generally the weaker party to the contract (especially when persons with disabilities appear as passengers), it was necessary to prescribe clear obligations of the carrier as well as other entities that provide services that are in the function of using transportation service in relation to persons with disabilities and persons with reduced mobility. The starting point for establishing appropriate obligations for carriers towards this category of service users is the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. On the basis of the principle provision from this convention, the obligations of carriers towards persons with disabilities as passengers in public transport are regulated in all branches of traffic by the relevant EU regulations (Regulations). Based on the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, the relevant EU regulations and the Law on Prevention of Discrimination against Persons with Disabilities of the Republic of Serbia, in Serbia, the regulations on passenger transportation in certain branches of traffic prescribe appropriate obligations for carriers towards persons with disabilities as users of transportation services. By prescribing appropriate obligations of carriers towards persons with disabilities as users of transportation services, persons with disabilities as passengers in public transportation finally received appropriate protection, at least in a normative sense. Due to the differences in certain branches of traffic and the issue of the carrier's obligations towards this category of passengers, it is regulated differently in certain branches of traffic, but the conclusion is that this issue is best regulated when it comes to air transport, so it can serve as a model for further regulation of this issues in other branches of traffic in Serbia, especially when it comes to road traffic, since the current regulations almost do not regulate it.

Key words: *transportation, carrier, passenger, disabled person.*

Литература

- Божовић, М., *Јавни градски транспорт путника*, Крагујевац, 2018.
- Вукадиновић, Р., *Право Европске уније, четврто измењено и допуњено издање*, Крагујевац, 2006.
- Вујисић, Д., *Посебна права путника као потрошача у ваздушном саобраћају*, Право и привреда, бр. 4-6/2018.
- Гладовић, Д., *Систем квалитета у друмском транспорту*, Нови Сад, 2012.
- Дамњановић, К., *Нова права путника у комунитарном железничком праву*, Правни записи, бр. 1/2011.
- Дамњановић, К., *Нова права путника у области аутобуског превоза у Европској унији*, Правни записи, бр. 2/2011.
- Драшкић, М., *Уговори о превозу путника и пртљага*, Нови Сад, 1976.
- Ђурђевић, Д., *Правно регулисање међународног друмског превоза путника*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 3/2017.
- Ђурђевић, Д., *Права путника у железничком превозу*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2016.
- Ђурђевић, Д., *Превозне исправе*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2011.
- Ђурђевић, Д., *Правно регулисање железничког превоза путника у ЕУ*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2009.
- Ђурђевић, Д., *Правна природа одговорности превозиоца*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1-2/2008.
- Јанковић, С., *Правне последице поремећаја у путничком авио-саобраћају насталих услед COVID-19*, Право и привреда, бр. 4/2021.
- Јовановић Н., *Појачана заштита путника од поремећаја у превозу у праву Европске уније*, Зборник радова: Усклађивање пословног права Србије са правом ЕУ, (Београд, 2017.
- Куловић, М. Драшковић, Д., *Параметри квалитета јавног градског путничког превоза*, Научни скуп „Квалитет 2011“ Неум, 2011.
- Леутар, З., Хлупић, С., Владић, Ј., Чаљкушић, М., *Методe социјалног рада с особама с инвалидитетом*, Загреб, 2015.
- Међународна класификација сметњи у развоју - Стручни приручник, World Health Organization (2013). How to use the ICF. A Practical Manual for using the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). Exposure draft for comment. Geneva, 2013.
- Миладиновић, З., *Права путника из уговора о превозу у ваздушном саобраћају према прописима Европске уније и прописима Србије - усклађеност прописа*, Зборник радова: Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније књ. 10, Крагујевац, 2022.
- Миладиновић, З., *Права путника као корисника услуга превоза у друмском саобраћају*, Зборник XXI век-век услуга и Услужног права, књ. 13, Крагујевац, 2022.
- Миладиновић, З., *Обавезно осигурање путника у јавном превозу од последица несрећног случаја*, Зборник радова: Садашњост и будућност услужног права Крагујевац, 2022.
- Никчевић Грдинић, Ј., *Неки правни аспекти уговора о превозу путника друмом*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2012.

Зоран Миладиновић, Обавезе превозника према лицима са инвалидитетом као корисника услуга превоза према прописима ЕУ и прописима Србије (стр. 19-56)

- Радовић, З., *Закон о облигационим односима и основама својинско-правних односа у ваздушном саобраћају*, Токови осигурања, бр. 4/2012.
- Рачки, Ј., *Теорија професионалне рехабилитације особа с инвалидитетом*, Загреб, 1997.
- Радионовић Радовановић, Н., *Заштита права путника у цестовном пријевозу и улога осигурања*, Зборник радова Правног факултета у Загребу, бр. 1-2/2008.
- Рајковић, Д. Васиљевић, С., *Управљање квалитетом услуга у јавном превозу путника*, Техника, бр. 3/2020.
- Трбушић, Т., *Повећање квалитета јавног путничког пријевоза*, E.quality - часопис за квалитету, бр. 20/2005.
- Васин Т. Љ., *Стандарди квалитета и квалитет транспортне услуге*, Војнотехнички гласник, бр. 2/2012.

Домаћи прописи

- Закон о заштити потрошача, Сл. гласник РС, бр. 88/2021.
- Закон о ваздушном саобраћају, Сл. гласник РС, бр. 73/2010, 57/2011, 93/2012, 45/2015, 66/2015, 83/2018 и 9/2020.
- Закон о облигационим и основама својинско правних односа у ваздушном саобраћају, Сл. гласник РС, бр. 87/2011 и 66/2015.
- Закон о потврђивању конвенције о обједињавању извесних правила за међународни превоз у ваздушном саобраћају, Сл. гласник РС - Међународни уговори, бр. 38/2009.
- Закон о облигационим односима, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, са изменама у бр. 38/85, 46/85, 57/89; Сл. лист СРЈ, бр. 31/9, 22/99, 23/99, 35/99, 44/99 и Сл. гласник РС, бр. 18/2020.
- Закон о превозу путника у друмском саобраћају, Сл. гласник РС, бр. 68/2015, 41/208,83/2018,31/2019 и 9/2020.
- Закон о уговорима о превозу у друмском саобраћају, Сл. лист СРЈ, бр. 26/95 и Сл. лист СЦГ, бр. 1/03.
- Законом о уговорима о превозу у железничком саобраћају, Сл. лист СРЈ, бр. 26/95 и Сл. гласник РС бр. 38/15 и бр. 49/2021.
- Закон о железници, Сл. гласник РС, бр. 41/2018.
- Закон о трговачком бродарству, Сл. гласник РС, бр. 96/2015 и 113/2017.
- Закон о обавезном осигурању у саобраћају, Сл. гласник РС, бр. 51/2009, 78/2011, 101/2011, 93/2012 и 7/2013- одлука Уставног суда.
- Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, Сл. гласник РС, бр. 32/2006 и 13/2016
- Закон о потврђивању Конвенције УН о правима лица са инвалидитетом, Сл. гласник РС, бр. 42/2009.
- Општи услови превоза у међународном друмском превозу путника, Сл. гласник РС, бр. 102/2009, 120/2012, 2/2014 и 3/2014.
- Пословник стандарда квалитета услуга превоза путника „Србија воз“ а. д. Београд. од 24.8. 2021.

Међународни прописи

- Конвенција Уједињених нација о правима лица са инвалидитетом, Сл. гласник РС бр. 42/2009.
- Конвенција о професионалној рехабилитацији и запошљавању инвалида, Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори, бр. 3/87.

Конвенција о уговору о међународном превозу путника и пртљага, Сл. лист СФРЈ, бр. 8/77.

Прописи Европске уније

Директива бр. 2004/113 (ЕЗ) од 13.12. 2004. године, о спровођењу начела једнаког поступања према мушкарцима и женама у приступу набавка робе и пружања услуга, Сл. лист ЕУ, бр. L 373/37 од 13.12. 2004.

Директива бр. 2000/43 о спровођењу начела једнаког поступања према особама без обзира на њихово расно или етничко порекло, Сл. лист ЕУ, бр. L 180/22 од 29. јула 2000.

Директива 2009/103 (ЕЗ) Европског парламента и Савета од 16. 09. 2009. године, у односу на осигурање од грађанско-правне одговорности у погледу употребе моторних возила и извршење обавеза осигурања од такве одговорности (кодификована верзија) - текст означен као EGP, Сл. лист ЕУ, бр. L 263/11 од 16.09. 2009.

Уредба ЕЗ/1008/2008 о заједничким правилима за обављање ваздушног превоза у Заједници, Сл. лист ЕУ, бр. L 293/93 од 24. 06. 2008.

Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 1107/2006 од 5. јула. 2006. године о правима лица са инвалидитетом и лица са смањеном покретљивошћу у авио-превозу, Сл. лист ЕУ, бр. L 204/1 од 5. 7. 2006.

Уредба (ЕУ) бр. L 181/2011 Европског парламента и Већа од 16. фебруара 2011. о правима путника у друмском превозу и измени Уредбе (ЕЗ) бр. 2006/2004, Сл. лист ЕУ бр. L 55 од 28. 02.2011.

Уредба ЕУ о правима и обавезама путника у железничком саобраћају бр. 1371/2007, Сл. лист ЕУ бр. L 315, 3. 12. 2007.

Уредба ЕУ бр. 1177/2010 о правима путника кад путују морем и унутрашњим пловним путевима, Сл. лист ЕУ бр. L 334, 17. 12. 2010.

Уредба бр. 392/2009 о одговорности морских превозника путника у случају несрећа, Сл. лист ЕУ бр. L 131, 28. 5. 2009.

Упутство - Смернице за тумачење Уредби о путничким правима за време Covida19), Сл. лист ЕУ, бр. L 89/1, од 18. 03. 2020.

Препоруку (ЕУ) 2020/912 од 30. јула 2020. године, о привременом ограничењу необавезних путовања у ЕУ и могућем укидању таквог ограничења, Сл. лист ЕУ, бр. L 208/1 од 01. 07. 2020.

Уредба (ЕЗ) бр. 1071/2009 Европског парламента и Савета од 21. Октобра 2009. године, о успостављању заједничких правила која се односе на услове за обављање делатности друмског превозиоца и стављање ван снаге Директиве бр. 96/26 (ЕЗ), Сл. лист ЕУ, бр. L 300 од 14. 11. 2009.

Изјава о надлежности Европске заједнице у вези с питањима која су регулисана Конвенцијом Уједињених нација о правима лица са инвалидитетом, Сл. лист ЕУ, бр. бр. L 23/37 од 27. 10. 2010.

Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 261/2004 од 11.02. 2004. године, којом се утврђују заједничка правила у погледу накнаде штете и помоћи путницима у случају ускраћивања укрцавања или отказивања летова или великог кашњења летова и о укидању Уредбе ЕЗ бр. 295/91 (у даљем тексту Уредба ЕУ бр 261/2004), Сл. лист ЕУ бр. L 46, од 17. 02. 2004.

Зоран Миладиновић, Обавезе превозника према лицима са инвалидитетом као корисника услуга превоза према прописима ЕУ и прописима Србије (стр. 19-56)

Уредба Европског парламента и Савета (ЕЗ) бр. 889/2002 од 13. 5. 2002. године о изменама Уредбе Савета 2027/97 о одговорности ваздушног превозника у случају незгода, Сл. лист ЕУ бр. L 140, од 30. 5. 2002.

Упутство - Смернице за тумачење Уредби ЕУ бр. 261/2004 и 889/2002, Сл. лист ЕУ бр. L 214/04, од 15.06. 2016.

Уредба (ЕЗ) бр. 2006/2004 Европског парламента и Већа од 27. 10. 2004. године, о сарадњи између националних тела одговорних за спровођење закона о заштити потрошача, Сл. лист ЕУ бр. L364/1 од 27. 10. 2004.